

Se etter tegnene: Naturens egen værvarsling

Villmarksliv

• JAKT • SPORTSFISKE • FRILUFTSLIV

WWW.VILLMARKSLIV.NO

10-2025 Kr 119

STOR
GUIDE

KUNSTEN Å FYRE BÅL

Lær deg knepene
som varmer

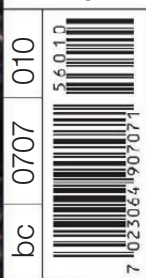
**NYTTIGE
TIPS**

Slik gir du
utstyret ditt
et lengre liv

2000

døgn utendørs
Bengt-Ares
eventyr tar
ikke slutt

FRILUFT

HØSTFARGER

Naturen forbereder
seg på vinter

HISTORIEN BAK

Kampen om
Altavassdraget

Rokland til Majavatn

**NORDNORSK
DRØMMETUR**

MAGASINET

JAKT, FISKE OG FRILUFTSLIV

Dovrefjell
NORSK DESIGN

**STORT UTVALG AV
JAKTBEKLEDNING!**

SITTEPLATE FRA:

299,-

**BEST-
SELGERE!**

DOVREFJELL KLÆR OG UTSTYR - MYE FOR PENGENE

599,-

WOOL MESH POLO

499,-

CLASSIC ULLGENSER

399,-

FLANELLSKJORTE

699,-

FOREST CLASSIC STOLSEKK

**BEST-
SELGER!**

BACKPACKER GAPAHUK

STORT UTVALG AV TURUTSTYR - SE MAGASINET.NO

REAL®
TURMAT

TURMAT & SNACKS

reolink CAMOVUE

VILTKAMERA

FOCUS

KIKKERTER

HELLE

EKA®
EKKILSTUNA, SWEDEN

KNIVER

SÖLVKROKEN®
STOLT VIKERS TRADISJON

Abu Garcia
FOR LIFE.™

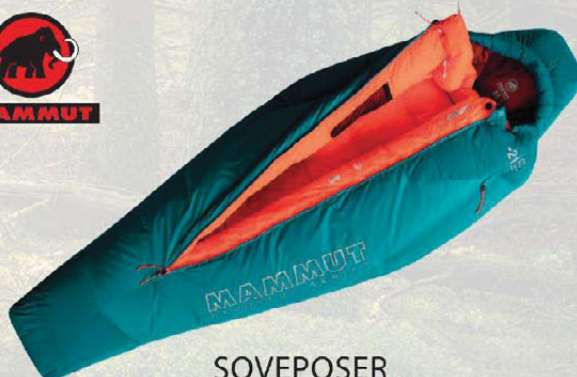

FISKEUTSTYR

CRISPI®
VIKING

VANNTETTE STØVLER

SOVEPOSER

HAVEN TENT - ALT-I-ETT HENGEKØYE

HAVEN

**BEST-
SELGER!**

Fra: 4499,-

MAGASINET.NO

Telefon 32 84 99 10 - post@magasinet.no

DRAMMEN: Dräpen 18, 3036 Drammen

HAMAR (Furnes): Arnekværnvegen 10, 2320 Furnes

TRONDHEIM: Ivar Lykkes vei 6B, 7075 Tiller

FØRDE: Friluftsbua, Naustdalsvegen 5, 6800 Førde

KAMPANJE!

V VAGNER INSPIRERT AV FORTIDEN - UTVIKLET FOR NÅTIDENS TEKNOLOGI

VAGNER
modell 721 brun

FANTASTISK
LYDKVALITET!

VAGNER 720/721: 2.495,-

-30% 748,-

KAMPANJEPRIS: 1.745,-

-30%

SPAR 748,-

- 2x15 W RMS
- DAB+ / FM
- CD
- Bluetooth
- USB
- Alarm
- Klokke
- Fjernkontroll
- AUX in / RCA
- Mål 31x17x21 cm (b/h/d)

VAGNER
modell 720 sort

DAB+
Digital Audio Broadcasting

Bluetooth

Klarna.

Enkel bestilling - rask levering

Telefon: 69 39 90 40 - www.postshop.no

Villmarksliv

Ansvarelig redaktør: Axel Walø
Redaktør: Alexander Øysta
alexander.oysta@egmont.com
Produksjonskoordinator:
Ingunn Elise Kristiansen

Kundeservice:

På minside.egmont.no
kan du enkelt
se på og administrere
ditt abonnement.

Bli abonnent på:
bladkiosken.no

Forsidefoto: Getty Images

LES SAKEN
PÅ SIDE

18

NTB

Villmarksliv
abonnementsservice
Pb. 4980, Nydalen
0441 Oslo

Egmont Publishing
Villmarksliv
P.b. 4980, Nydalen
0441 OSLO

Abonnementspriser:

1 år ordinært
abonnement: kr 799
Gullabonnement:
kr 12 utgaver: kr 899
24 utgaver: kr 1499
(pristillegg utenfor Norden)
Abonnementet løper
til det blir oppsagt.

Besøksadresse:

Nydalsveien 12A
Nydalen, Oslo

Annonse

Salgssjef: Christian Dannevig tlf.: 90 40 92 89
christian@ad-venture.no
Markedsansvarlig: Anne-Marie Røren
anne.marie.roren@egmont.com

Stoff i bladet kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og med kildehenvisning. Villmarksliv tar intet ansvar for originalbilder/artikler som ikke er bestilt. Utgivelse av stoff i Villmarksliv skjer bare i henhold til våre generelle vilkår for rettigheter til stoff. Dette gjelder både for stoff som honoreres og for stoff som ikke honoreres. Vi forbeholder oss blant annet retten til å lagre og utgi stoffet i elektronisk form fra vårt redaksjonsarkiv eller andre databaser som vi har avtale med, herunder å utgi stoffet via internett. Innsendere av stoff kan, etter spesiell avtale med oss, i hvert enkelt tilfelle, reservere seg mot at deres stoff distribueres til våre kunder fra det elektroniske arkivet. Egmont Publishing er en del av Egmont. Egmont er et av Nordens største mediekonserner med 6300 ansatte og aktivitet i 30 land. Vi er en stiftelse og Egmont Fondet deler årlig ut over 90 millioner kroner til et bedre liv for barn og unge. Vårt motto We bring stories to life – har sterke publisistiske verdier. Vi står bak mer enn 700 magasiner, tegneserier, Klikk.no, TV 2, Nordisk Film, kinodrift, samt flere deleide selskaper.

story
house
EGMONT

Trykk:
Egmont
Printing Service
ISSN: 0332-7442

DETTE ER OSS!

Vi i Villmarksliv er lidenskapelig opptatt av friluftsliv, norsk natur, fiske og jakt. Vi tror på en bærekraftig bruk av naturen rundt oss, og vi ønsker at våre etterkommere også skal kunne glede seg over den norske friluftstradisjonen. I hver utgave gjør vi vårt beste for å spille de rike mulighetene for aktivt friluftsliv i Norge.

REDAKSJONSSJEF:

Mats Ulshagen
mats.ulshagen@egmont.com

tlf.: 911 81 491

REDIGERER:

Espen Sørby
espen.sorby@egmont.com

ART DIRECTOR:

Runhild Elgaaen
runhild.elgaaen@egmont.com

REPORTER:

Peter Nagy
peter.nagy@egmont.com

Redaksjonen

Naturens egen dugnad

Mange av oss har opplevd bortimot tidenes sommer når det kommer til soldager og varmegrader, men nå har det for lengst blitt kjøligere i lufta, og naturen har kledd seg sitt gule og røde skjær.

For naturen er dette ikke bare en vakker årstid – det er selve forberedelsen til vinteren. Bladene mister grønnfargen, trekkfuglene drar sørover og småfugler gjemmer unna frø i bark og lav. Bjørnen spiser seg mett før den går i hi, og haren og rypa gjør seg klare til å bytte drakt. Alt er innrettet etter det som kommer. Du kan lese mer om naturens vinterforberedelser i dette nummeret.

For oss mennesker er høsten en av de fineste tidene å være ute. Nevnte farger setter en ekstra ramme rundt opplevelsen, og temperaturen er mer overkommelig for å bevege seg i skog og fjell. Men været skifter raskt, og ofte gir himmelen bedre varsler enn mobilen. Det gjelder å se på skyene, lese vinden og ta signalene naturen gir. I dette nummeret får du gode tips om hva du skal se etter.

Når kvelden kommer, stadig tidligere på kvelden, kommer bålet til sin rett. Flammene gir både lys, varme og trygghet når vinden tar tak i teltduken eller når regnet pisker ned. Det er ikke uten grunn at bålet er friluftsfolkets beste venn. En som har fyrt opp flere bål enn de fleste av oss, er Dag Kjelsaas, og han deler gladelig sine beste tips i sin artikkelserie om utelivet.

Høsten er naturens dugnad, der dyr og planter gjør seg klare for vinteren. Du kan ta del i den, med turopplevelser som kanskje er på sitt aller beste akkurat nå.

12

DRØMMETUR
I NORDLAND

18

NATUR I HØSTDRAKT

FRILUFTSLIV – DIVERSE

- 12 **Fra Røklund til Majavatn**
Nordland på 31 dager
- 22 **Mykkje lys og mykkje varme**
Slik får du fyr på bålet
- 50 **2000 døgn utendørs**
Kjærligheten fant Bengt-Are Barstad
- 62 **La elva leve**
Kampen om Altavassdraget

NATUR OG DYRELIV

- 18 **Naturen i høstdrakta**
Dyr, trær og planter forbereder seg på vinteren
- 28 **Les været**
Det er ikke alltid Yr og Storm vet hva de driver med

22

BÅLKUNST

SPORTSFISKE

- 56 Gjedda i sivet**
Det har blitt konkurranse om ørreten i Fjellfroskelva
- 68 Kampen for villaksen**
Lakseforskeren Line skal redde laksebestanden

TESTER OG UTSTYR

- 34 Vedlikeholdsguide**
Slik gir du utstyret et lengre og bedre liv.
- 40 Test av solotelt**
De beste teltene for deg som er ute alene.
- 45 Rimelig utstyr**
Støvler, fiskesene og turpute
- 46 Småtester**
Anorakk, ullsokker og vanntett sekk
- 48 Fiskeutstyr**
Kunstagn, snerten snelle og smart saks
- 49 Turutstyr**
Myk skalljakke, ny turbok, smart hundesele, sko for bratta, deilig kosebukse

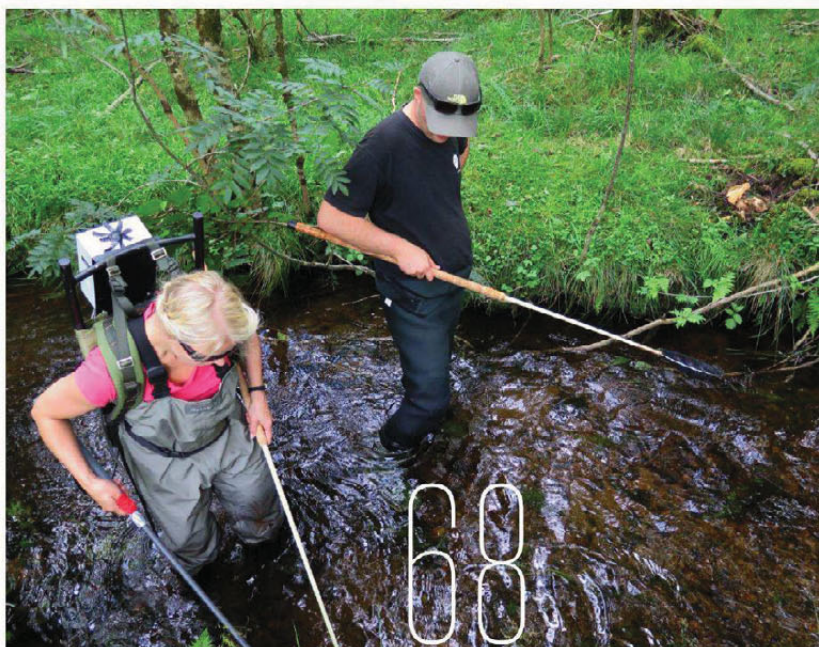
34

GUIDE:
REPARASJON OG
VEDLIKEHOLD

56

**JAKTER
ØRREten**

68

LAKSEFORSKER I ARBEID

72

HYBRIDANDEN

FASTE SIDER

- 5 Leder
- 8 Blinksskudd
- 10 Villmarksnytt
- 33 Månedens topptur
- 72 NM i Naturfoto
- 76 Villmarksrådet
- 79 Vilt og viten
- 80 Skråblikk

FJELLRYPE

SKREKKSLAGEN RYPEMOR

Kona og jeg er på fjelltur i Blåfjella-Skjækerfjella nasjonalpark, da vi oppdager en jaktfalk som er i ferd med å angripe ei fjellrype. Ei skrekkslagen rypemor sitter paralyisert igjen på bakken og trykker intenst til glede for fotografen.

Tekst og foto:
Christer
Rognerud

Vi er på vei ned fra Skjækerhatten (1139 moh.), Snåsas høyeste fjell. Her, i det karrige fjellandskapet, trives fjellrypa godt. Det gjør også jaktfalken, som har rype som hovedføde. Derfor kalles den også rypefalken.

Fra toppen følger vi ryggen ned mot Hattjønna, som ligger i idyllisk til. Rett før vi ankommer fjellvannet, kommer vi brått på en jaktfalk, som jakter på ei fjell-

rype. Rypefalken blir skremt av oss, avbryter angrepet og forsvinner bak fjellet.

Rypa sitter skrekkslagen igjen og trykker intenst bak en stein. Hun slipper oss uvanlig tett på. Jeg griper muligheten og knipser ivrig nærbilder av den samarbeidsvillige fjellrypemora. Det er som om rypemora vil takke oss for hjelpen, før hun «vinker» farvel for å ta seg av rypekyllingene igjen.

194

pasienter var hos legevakten i Bergen for å få behandling for vepsestikk i sommer. Det var mer enn en dobling sammenlignet med året før, og vepsesommeren var ekstrem mange steder i Norge. Vepsen er mest aggressiv på seinsommeren, særlig mot folk som koser seg med søtsaker.

Lærer folk om Oslofjorden. Overfiske, forurensning og nedbygging av strandsone truer miljøet i Oslofjorden. Nå har Norges miljø- og biovitenskapelige universitet lansert en serie med webinarer for ungdomsskolen og videregående, slik at unge kan lære mer om saken.

JAMES BOND-AKTIG: Metodene Miljødirektoratet tar i bruk for å vokte på miljøet, kunne gått rett inn i en actionfilm.

Miljødirektoratet tar i bruk satellitter, fly og droner for å overvåke naturen både til lands og til vanns.

Tekst: Peter Nagy Foto: Jacek Halicki, Creative Commons

Mange forbinder fortsatt miljøovervåking med en forsker som rusler gjennom skogen med lupe og pinsett i sekken. Slikt feltarbeid gjøres fremdeles, men i dag er fjernmåling blitt et viktig supplement. Med moderne teknologi kan store områder følges opp raskt og presist.

Moderne metoder som bruk av satellitter, gjør det mulig å samle inn enorme mengder miljødata på kort tid. Når dette kombineres med tradisjonelle målinger på land og i vann, får forskerne et langt mer helhetlig bilde av naturens tilstand.

Med satellitter, droner, fly, bildegjenkjenning og DNA-analyser skal Miljødirektoratet (MD) få presise resultater raskt og rimelig.

– God oversikt over natur og miljø er viktig for å ta gode valg. Målet er å få mer kun-

skap for pengene og samtidig gjøre data lettere tilgjengelig for både myndigheter og folk flest. Vi omprioriterer midlene innenfor dagens budsjett, sier Hilde Singsaas, direktør i Miljødirektoratet, som har ansvar for den nasjonale miljøovervåkingen på oppdrag fra Klima- og miljødepartementet. Overvåkingen dekker økosystemer på land, i hav og ferskvann, og omfatter både natur, klima og forurensning.

– Ved å koble satellittdata med lokale målinger og datamodeller kan man se tydeligere hvordan naturen påvirkes av menneskelig aktivitet og klimaendringer, sier Singsaas. Teknologien brukes blant annet til å kartlegge marin forsøpling, der bildeanalyse gjør det mulig å skille mellom plast, metall og glass på havbunnen.

NY TYPE FUGLE-INFLUENZA

Døde måkefugler som ble funnet nær Tromsø ble sendt til veterinærinstituttet, som påviste at de hadde dødd av en ny type fugleinfluensa.

– Det er en gråmåke og det vi tror er en ung fiskemåke (bildet) som har testet positivt, sa Bjørnar Ytrehus, fagansvarlig for vilt hos Veterinærinstituttet til avisa Nordlys.

Det er virusvarianten HPAI H5N5 som har dominert utbruddene i Nord-Norge de siste årene, men disse fuglene hadde viruset H5N1, som har vært dominant lenger sør i Europa, og først ble oppdaget i Norge i Rogaland i vår. For mennesker gjelder det å følge med, melde fra og holde seg unna syke dyr, skriver avisa Nordlys.

Bjørn Rangbru

År framover vil Miljødirektoratet gjøre et løft for å utrydde lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* fra smittede elver i Drammensregionen. Tiltakene vil være rotenonbehandling av de infiserte elvene Sandeelva, Selvikelva, Bergerelva og Ebbestadelva, og forsøk med klordosering i Drammenselva.

En milliard til polarforskning. Polhavet smelter. Hva er konsekvensene for økosystemer, klima, samfunn og geopolittikk? Jonas Gahr Støre har lovet en milliard kroner til forskningsprosjektet Polhavet 2050 der Norges fremste polarforskere fra 18 institusjoner i hele landet skal kartlegge situasjoner og finne løsninger.

INGEN FELLING I ULVESONA

Det blir ingen lisensfelling innenfor ulvesona kommende vinter.

Tommy Solberg

Det har rovviltneemndene i Hedmark (region 5) og Oslo, Akershus og Østfold (region 4) vedtatt. Nemndene skulle ta stilling til felling både innenfor og utenfor sona, men landet på en kvote på 12 ulver i region 4 og 5 utenfor ulvesona.

Den svensk-norske ulvebestanden, og særlig den norske delpopulasjonen, har gått ned sammenlignet med

fjorårets bestandsoversikt. I den siste rapporten fra mai i år dokumenterte Rovdata tre helnorske valpekull og tre grenserevir med yngling i 2024.

Bestandsmålet for ulv i Norge tilsier mellom fire og seks årlige valpekull, hvorav minst tre må være i revirer som ligger helt på norsk side. Yngling i grenserevir med Sverige teller som et halvt kull, ifølge Rovdyr.org.

KRIMINELT?

I et leserbrev i Bergens Tidende kaller friluftsmann Jan Aarskog sherpatrapper for et systematisk inngrep i naturen, som burde klassifiseres som miljøkriminalitet. Det er anlagt over 300 sherpatrapper rundt om i Norge. Ironisk nok ville mange av disse anleggene aldri blitt tillatt i sherpaenes hjemland, Nepal, skriver Aarskog.

Espen Bratlie

Kalender

25. SEPTEMBER

Jaktstart på elg og rådyr i de kommunene hvor lokal forskrift åpner for dette. For unntak, se miljødirektoratet.no.

Jaktstart på dåhjort og muflon i hele landet.

9. OKTOBER

Samisk flaggdag, dagen da det første sametinget ble åpnet i 1989.

7. OKTOBER

Fullmåne

24. OKTOBER

FN-dagen, ikke offisiell, men svært tradisjonell flaggdag.

NATURBILDER

Naturfotograf og jurymedlem i NM i Naturfoto Henrik Strømstad og Dag Kjelsaas forteller deg om NM i naturfoto og om hvordan du tar et godt naturbilde.

FANTASTISK UTSIKT: Mektig nordlandsnatur, rett sør for Umbukta.

KART OG KAFFE

TUREN GÅR TIL: NORDLAND

SOMMERENS VAKRESTE EVENTYR

Langtur. Det ordet har mang en friluftsentusiast hatt i hodet, sammen med bilder av teltet i solnedgangen, kaffekjelen over bålet og en stor ørret- eller røye som biter på agnet. Sommeren 2024 skulle jeg endelig gjøre alvor av drømmen! 31 dager gjennom Nordland – fra Røklund til Majavatn.

Tekst og foto: Anders Holst Samuelsen

Den 12. juli steg jeg ut av toget ved Røklund stasjon, slengte etter beste evne en 36 kilos sekk på ryggen og la av gårde sørover.

Et par særdeles inngåtte fjellsko trakk seg inn på skogsveien i retning

Jarbrufjell. Først var det lite annet å se enn grantrærne på siden av veien som snirklet seg oppover, men etter noen kilometer åpnet landskapet seg. Granskogen ble erstattet av furu, mellom de karakteristiske bartrærne lå den ene perfekte teltplassen etter

den andre og lenger bort så man inn til Norges nest største nasjonalpark: Saltfjellet-Svartisen.

DYRETRÅKK OG MONSTERRØYE

Med sine 2192 vernede kvadratkilo-

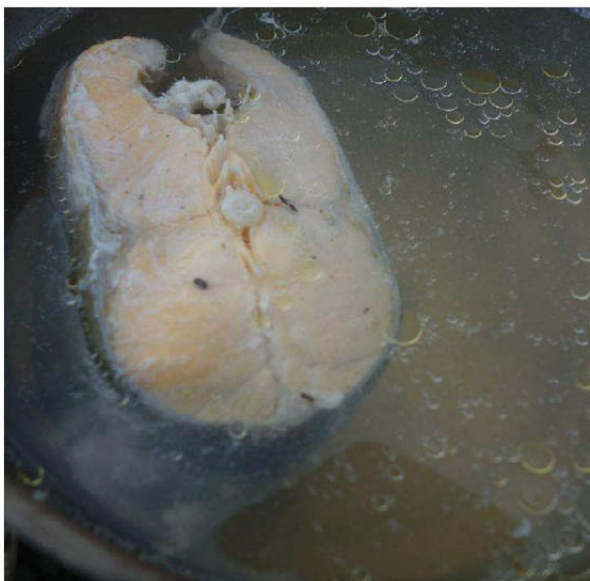

> OMRÅDEFAKTA

De 350 kilometerne mellom Røklund og Majavatn består i stor grad av snaufjell og kratt, men nede i dalen møter man furu og bjørk.

Fiskemulighetene byr seg i elver og vann, innenfor jaktseong kan man gå etter rypa i vierkrattet. Langs strekningen er det mulig å møte på bjørn, gaupe, fjellrev og snøugle.

DNT har en merket rute som går gjennom Nordland, men vær oppmerksom på at ruta til tider er kronglete og dårlig merket.

MIDDAG PÅ GANG: Ingenting smaker bedre enn selvfanger fisk tilberedt ute i naturen.

GODSAKER: I slutten av juli fant jeg de første modne multene, som sammen med litt sukker, utgjorde herlige desserter.

meter bevarer nasjonalparken fjord, spisse fjell, isbreer, viddelandskap og vide elver. Det var bildet av det åpne viddelandskapet og fortellinger om voksen røye, bjørkeskog og urørt natur som trakk meg. Jeg måtte oppleve det. Turistforeningens merkede sti fulgte jeg inn til brua ved Russelva og forlot den til fordel for å finne min egen vei gjennom terrenget. Et jevnt spor av møkk og gevir fortalte meg at dyrene hadde et tråkk her, jeg fulgte det opp mot Hessihompvatnet og videre til Søndre Bjøllåvatn, et mye omtalt røyevann.

På en liten odde sendte jeg ut Panther Martin-spinneren på 10 gram. Den landet rett over marbakken og sank litt før sveivingen begynte. Plask! Vannflata ble brutalt brutt, der! Monsterøya hadde bitt på. Etter 10 minutter med utras og noen demonstrative hvelv i vannoverflata klarte jeg å få beistet opp på siden av meg. Venstre hånda greip tak rundt gjellene og løftet en røye på mellom to og tre kilo på land.

URØRT NATUR

Med en tyngre sekk, men lett humør trasket jeg inn på DNT-stien igjen og fulgte den til en bekk omtrent to kilometer sør for Saltsfjellstua i Bjøllådalen. Fjellbjørkeskogen i Bjøllådalen bød på mye død kvist, og det tok ikke

lang tid før det flammet rundt kjelene. Middagen besto av kokt røye og rogn, med potetmos som tilbehør.

Etter å ha vasket potetmosrestene ut av kaffekjelen, ble det kokt kaffevann og med koppen i hånden ble en komfortabel sittestilling inntatt. Mens blikket gled nedover fjellene, elvene og trærne, seig følelsen av villmark innover meg. Følelsen ble bare forsterket når jeg senere gikk langs den vide Bjøllåga. Da spratt elgen opp foran meg, ørreten ventet i kulpene og ved utløpet til Raudfjell-elva var det verken tegn til folk eller stinettverk. Med stadig minkende inngrepsfri natur er det en trøst å vite at områder som nettopp Saltsfjell-Svartisen nasjonalpark finnes, hvor det urørte enda får forbli urørt.

E6-en ble krysset ved Bolna og veien videre tok utgangspunkt i Nordlandsruta. Den indre nordlandsnaturen var mektig og varierende. Som lofotværing var det eksotisk å vandre over Virvassfjellet ikke se annet enn sammenhengende fjell, daler og store vann. Nordlandsruta går naturligvis innom flere DNT-hytter som jeg gikk rett forbi. DNT-nøkkelen var med, men kun som en sikring – jeg hadde telt, gassbrenner og nok mat. Fleksibiliteten man har med telt satte jeg pris på. En morgen tok jeg ned teltet i sølvvierkrattet

FISKELYKKE:

En 10 grams
spinner sørget
for at sekken
ble to-tre kilo
tyngre!

> PRAKTISKE TIPS

Denne ruta er utelukkende å anbefale når det ikke er snø, en eventuell vintertur må legges innom Sverige for å unngå skredterreng.

I midnattssolens rike er det lurt å ha med en liten tarp eller lignende, da kan man spenne den opp som en skyggeskjerm over teltet og man slipper unna badstua om morgenen.

Når man går lenge gjennom flere dager, er det en selvfølge at føttene blir slitne. Ha derfor med et par komfortable sko og tørre sokker som du skifter til når du har valgt leirplass.

Hvis du har med frysetørket mat, husk å ta den tomme posen med deg. Den brenner ikke opp!

ved Junkerfjellet, hvor rypa holdt til. Samme dag gikk jeg tørrskodd over den nedtappede Kvepsendalsbukta og slo opp teltet i Sauvasskardet, 843 meter over havet hvor ørnene kaklet i fjellveggene.

BERG-OG-DALBANE MOT BØRGEFJELL

Videre forbi Umbukta begynte fjellryggene og dalene. 12 til sammen skulle krysses, med en samlet stigning på over 2000 høydemeter og nedstigning på over 1500 meter. Enhver av dem hadde sitt eget særpreg. Nede ved Nymoen passerte

man Storfurua, det siste treet av en 500 år gammel urskog og oppe ved Vågfjellet ble fjellvidden brutt av den steilende Steinkjerka, et lite fjell som man tror tidligere var en samisk offerplass. Forbi Steinkjerka og videre sørover var det enda et fjell med sitt eget særpreg, Kvigtindens massiv i Børgefjell nasjonalpark.

4. august fylte jeg år for 23. gang, slengte sekken på ryggen for 24. gang på denne turen og trasket inn til Norges nest eldste nasjonalpark. Målet var Nedre Båttjønna, hvor det ifølge en av Lars Monsens beretninger, riktignok fra 1993, skulle være ei koselig

SLITEN:

Men godt fornøyd med livet på langtur.

hytte og fin fisk. Med det i sikte la jeg av gårde langs Susenfjellet.

Jeg holdt meg på oversiden av tre-grensa framfor å vasse nede i myrlandet ved Tiplingen. Det ble en fin vandring (og multeplukking) i høyfjellsfauna, sammen med reinsdyr, ryper og fjellvåker. Etter noen timer ved Båttjønna kunne jeg konkludere med at etter 31 år var hytta ubeboelig, men at vannene fremdeles huset fin Børgefjell-ørret. Med en blank spinner i ut-oset ble det 7 stutt-tjukke ørreter, alle mellom 500 og 1000 gram.

Når tiden omsider nærmet seg for

å rekke et tog, takket jeg for meg og begynte ferden til Majavatn.

Yr meldte mye regn de kommende dagene og ettersom elvene ennå var små, valgte jeg å gå ut via Simskardet. Noe vemodig trakk jeg ut av nasjonalparken og ned til Øvre Fiplingvatnet. Det ble en effektiv marsj på den langsgående skogsveien, og etter en samlet distanse på cirka 350 kilometer sto jeg foran tavlen med navnet Majavatn stasjon. Lettet slengte jeg av sekken og satte meg ned på trappen til venterommet. Da var det gjort, uten dramatikk var den første langturen gjennomført!

➤ HØYDEPUNKT

Alle fiskeopplevelsene underveis, fra en monsterrøye etter to timers innsats til 14 stekefisker i løpet av en time. Det gir en ekstra glede å leve litt av naturen.

Etter å ha passert Umbukta lå jeg to netter ved Gresvatnet og hadde utsikt mot Nord-Norges høyeste fjell, mektige Oksskolten.

De seks dagene jeg hadde på Saltfjellet ga meg lyst til å tilbringe en hel måned bare i nasjonalparken. Det samme gjelder også for Børgefjell.

FJELL OG DALER: Spjeltfjelldalen med Røsvatnet i bakgrunnen.

HØSTEN ER HER

FARGER, FLUKT OG VINTERFORBEREDELSE

Høsten er flott og vakker, men først og fremst er den en forberedelse til vinteren.

Tekst og foto: Tom Schandy

Den kommer gradvis. Plutselig merker du at det er et annet drag i lufta. Fortsatt kan det være varmt om dagen, men nettene og morgenen er kjølige. Det er morgendugg i vegetasjonen. Noe er på gang – høsten. I skogen lyser røsslyngen opp, det er tid for å plukke tyttebær.

For mange er det deilig når høsten kommer. Man er tilbake i hverdagen igjen, og da blir helgene desto viktigere. Og kanskje det er nå den virkelige turtiden er – når temperaturen er levelig for en fottur – og insektene er borte. Vel, med ett unntak – hjorte-

lusflua. Den har blitt vanligere og vanligere og setter inn støtet på høsten – i skog og mark. Akkurat når du vil gå på tur.

FARGELAND

Så skjer det – fargene. En høst uten farger – ingen høst. De spruter fram i all sin skjønnhet. Man kan undre seg over hvorfor forfallet – det at det går mot vinter – skal være så vakkert. Generelt starter høsten tidligere jo lenger nord og høyere du kommer. I fjellet snakker vi høst og høstfarger i september, i lavlandet i oktober.

Et år kan det være kjempefarger, et

FARGEPRAKT:
Kan det bli vakrere? Høst i Rondane.

VINTEREN KOMMER:
Fjellbjørka har tatt på seg høstdrakten og vaier i vinden.

annet år ganske så tamt. Noen år mye rødt, andre år mest gult. Men ingen grunn til å sitte hjemme. Jeg drar gjerne til Rondane, til Døråldalen, hvor Rondanes mektige tinderekke, kanskje med snø allerede, speiler seg i små myrtjern omkranset av gule høstbjørker. Vakkert og nasjonalromantisk. Eller så drar jeg til Jotunheimen, rundt Gjende – eller til Blefjell eller et annet fjellområde. Fargene er overalt.

Det er litt mystisk det hele – at de grønne bladene plutselig blir gule og røde. Når sommeren tar slutt og høsten kommer sigende, blir dagene kortere og kaldere. Slik vet trærne at det er på tide å gjøre seg klar for vinteren, for i den kalde årstida finnes det nemlig ikke nok lys og vann til fotosyntesen. Derfor skruer de også av sine matproduserende fabrikker – de vevre bladene. Det grønne klorofyllet brytes ned og forsvinner. Et blad inneholder imidlertid mange flere pigmenter enn klorofyll. Så når klorofyllet forsvinner, er det som å trekke sløret av de andre fargene som har vært gjemt under grønnfargen. Det vil si – de gule fargene som karotenoider og flavonoider – er der hele tiden, mens de røde og fiolette fargene – antocyaninene – bygges opp om høsten.

NOEN DRAR – NOEN SOVER

Noen tar ikke sjansen på å bli i gam-

DVALE: Bjørnen stikker av gårde fra vinteren. På høsten spiser den seg opp på blåbær, og så går den i hi for å sove noen måneder.

lelandet. De forlater oss. De blir ikke fargesprakende, de tar på seg høstdrakten. Nå er det ikke lenger noen som skal kurtiseres, ingen pardannelse, da er det ingen vits i å ha på seg findressen. Trekkfuglene forlater OSS i store flokker.

Andre blir og må klare seg gjennom vinteren så godt de kan. Bjørnen derimot stikker av gårde fra hele vinteren og sover seg gjennom vintermånedene. Blåbær og krebling i

tusenvis, det er disse som skal legge grunnlaget for en god vintersøvn hos bjørnen. Bærene inneholder kalori-rike karbohydrater som lett omdannes til fett. En bjørn kan spise opptil en tredel av sin egen vekt på en dag, det vil si rundt 20 000 kalorier. Også grevlingen går i hi og sover seg gjennom vintermånedene. Som meitemarkelsker, er det ikke mat for en grevling vinterstid.

Rett før vinteren melder seg, er det også brunsttid for flere arter. Villreinen har sine gevirkamper – og elgen løper etter kuene. Dette skjer i september–oktober, forhåpentligvis i god tid før vinteren legger sin kappe over landskapet.

På senhøsten skifter også noen dyr farge – både ryer, hare, røyskatt og snømus blir hvite – og godt kamuflert mot snøen.

INVASJON OG BEREDSKAPSLAGER

Noen fugler som hekker langt mot nord, kommer til Sør-Norge vinterstid. Det gjelder spesielt arter som lever av frø, frukter eller byttedyr som opptrer i varierende antall fra år

MATFAT: På høsten kommer av og til sidensvansen sørpå for å forsyne seg av årets produksjon av rognebær.

til år. Vi snakker om invasjon. Det kan komme hauk-ugler, og det kan komme sidensvanser og konglebiter. Sidensvansene kommer gjerne i store flokker, og de kaster seg over røgnebærene – i de årene de finnes.

Noen forbereder seg på at det snart blir matknappe tider. De bygger opp beredskapslager, akkurat slik vi anbefales å gjøre i disse urolige tider. Det gjelder skogsmeisene granmeis, lappmeis, toppmeis og svartmeis. De gjemmer maten på forskjellige steder: Granmeisen hamstrer fortrinnsvis på granstammen og de indre nålefrie delene av greinene, mens svartmeisen nesten utelukkende holder seg til granbaret, spesielt de tynne, nedhengende nålekvistene.

Toppmeisen, derimot, hamstrer på midten og vet å feste maten skikkelig. Den bruker spytt, og dette er så effektivt at et par frø fortsatt var festet til hamstringskvisten etter 40 års oppbevaring. Ikke nok med det, toppmeisen kamuflerer i tillegg maten. Den river løs små lav- eller barkstykker som den fester over maten ved hjelp av spytt.

Det er lurt å være føre var...

BEREDSKAPSLAGER: Mange fugler legger opp et beredskapslager om høsten. Toppmeisen er en av flere arter som hamstrer.

► FUGLETREKKET

Anslagsvis fem milliarder trekkfugler forlater Europa om høsten. 900 millioner løvsangere, 50 millioner sandsvaler, 200 millioner låvesvaler og 200 millioner hagesangere er med på racet mot sør, pluss mange, mange flere fuglearter. Disse forlater Europa over en 4000 kilometer bred front fra Portugal i vest til Tyrkia i øst.

SYDEN-TURISME: De fleste fuglene forlater Norge i løpet av høsten. Her har stærene samlet seg for høsttrekk.

DRØMMER OM AFRIKA: En sandløper søker næring i tang og tare på Lista. Den kommer fra Arktis og skal langt sør i Afrika et sted.

► ANTOCYANER

Det beste høstværer for å få fram de gnistrende, røde fargene er varme, solfylte dager, etterfulgt av kalde netter. Bladene produserer mye sukker (glukose) om dagen, mens de kalde nettene og den korkaktige membranen mellom grenene og bladstammen hindrer at stoffet forlater bladene. Fra sukkeret som er fanget i bladet, dannes antocyanin i røde sjatteringer. Lave temperaturer ødelegger klorofyll, men om de holder seg over frysepunktet er forholdene gode for produksjon av antocyaniner.

SLIK MESTRER DU NATUREN

I denne artikkelserien deler friluftsveteran og mangeårig redaktør i Villmarksliv, Dag Kjelsaas, sine beste tips om hvordan du kan takle utfordringer og trives i naturen. Med sin omfattende erfaring som en av Norges fremste allround-eksperter på friluftsliv, guider han deg til å leve i og av naturen på en trygg og berikende måte. Få praktiske tips og inspirasjon av en av landets mest kunnskapsrike naturentusiaster!

LYS OG VARME

KUNSTEN Å FYRE BÅL

Bålet skaper ikke bare varme og hygge. I noen tilfeller har det vært livreddende for folk i en utsatt situasjon. Her er noen båltiltips.

Tekst og foto: Dag Kjelsaas

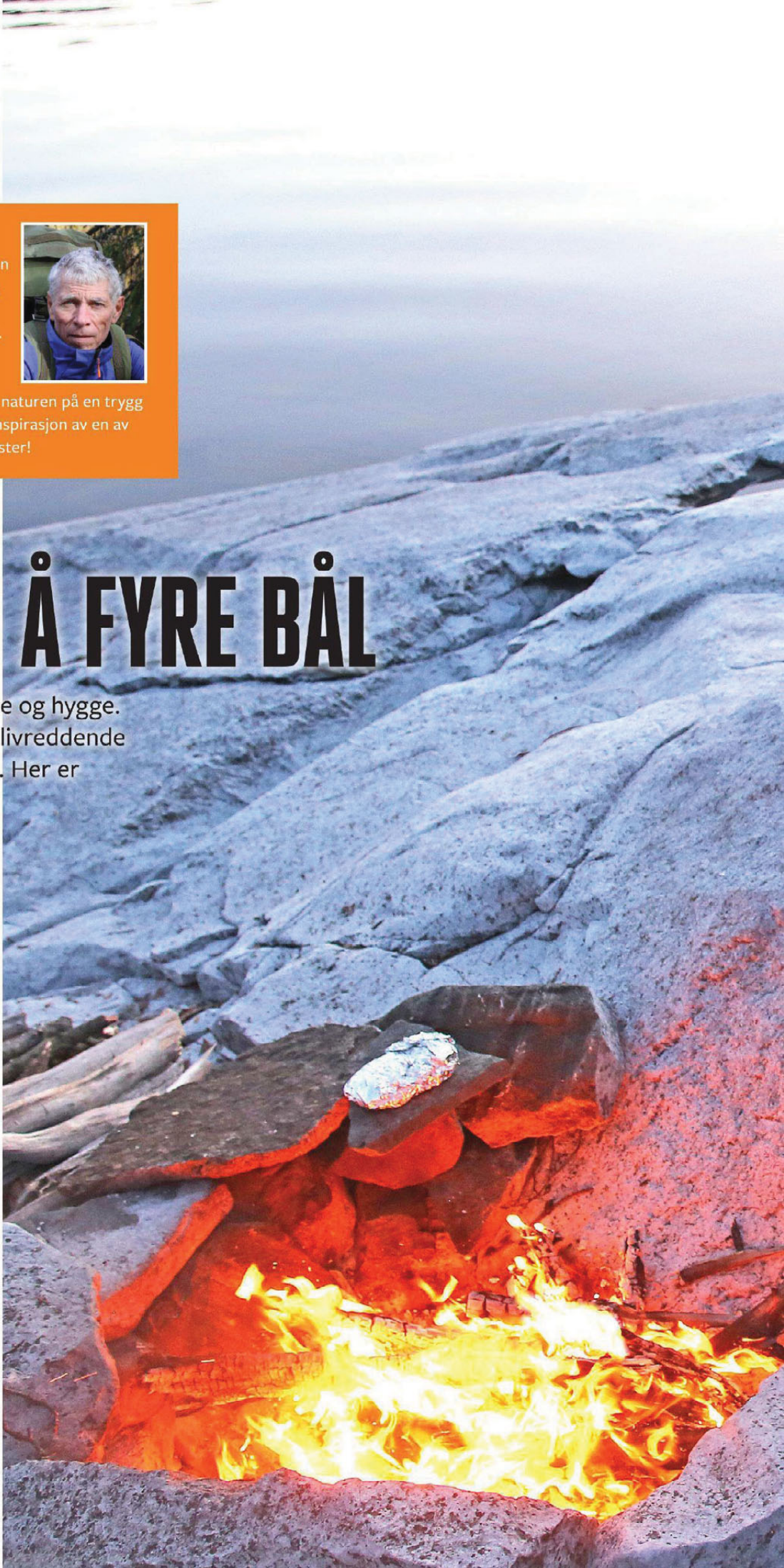
Alage bål er ofte en enkel oppgave som krever minimalt med trening. Særlig i skogsterreng og i tørt vær er det enkelt å finne både opptenningsmateriale og kvister eller småstokker som holder bålet i gang.

Før vi setter i gang må vi sjekke at det er lov å fyre bål, eventuelt finne en godkjent bål plass. Velg helst gamle bål plasser, og lag bare nye der det ikke kan oppstå fare for skogbrann. Underveis skal vi ta hensyn og plukke bål materiale nøysomt, slik at det knapt synes at vi har vært der.

I områder uten større trær eller tørt virke kan det være vrient å få fyr på bål, og etter langvarig regnvær er det en utfordring selv for erfarne. Ikke sjelden er det nettopp når vi trenger varme som mest at det er vanskeligst å få fyr.

FØR TUREN

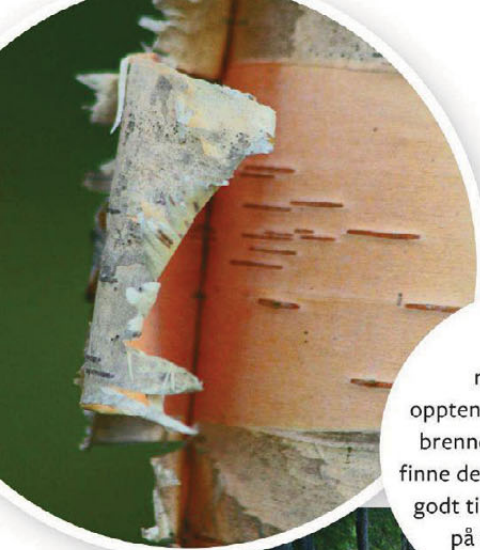
Forberedelsene til bål fyring begyn-

KOS:

Bålet kan godt kalles friluftsfolkets beste venn. Ved varmen finner vi ro, vi kan koke eller grille mat, vi tørker våte klær og varmer kroppen.

NEVER:
Dette er naturens eget opptenningsmateriale som brenner godt og er lett å finne der det finnes bjørk. Et godt tips er å samle never på turen fram mot leiren.

BÅL TIL MANGT: Steiking og koking over bålet er høydepunkter på turen. Her får dagens ørret en gyllen farge i panna.

TENNSTÅL: En del villmarksfolk sverger til å bruke tennstål når de skal fyre opp bål. Dette krever litt mer kunnskap og erfaring enn bruk av fyrstikker eller lighter, så trening før turen er nødvendig.

> FJELLBÅLET

Kvister både fra den vesle dvergbjørka eller kjerringriset, og fra fjellbjørka brenner selv om de er friske. Hemmeligheten er at særlig blader og knopper inneholder en brennbar olje. Kutt med kniv.

Selv i regnvær kan du lykkes med å lage bål hvis du legger disse kvistene jamsides og helst fyrer opp med never eller annet opptenningsmiddel. Ulempen med et slikt bål er at du må legge på nye kvister med ganske kort mellomrom.

I einerkjerr finner du ofte tørrkvister som er bra bålved. Bruk ei lita øks eller sammenleggbær, lett sag.

I VINDEN: For å beskytte mot vind kan bålet fyres bak en stor stein eller fjellkant. En annen løsning er å bygge opp med steiner rundt. I dette tilfellet var vinden så kraftig at det var nødvendig å lage god beskyttelse av steiner rundt hele bålet for å kunne koke opp vann i kjelen.

ner når sekken pakkes. Jeg har gjerne fyrstikker i samme pose som kjeler og kokeapparat, også når dette har piezotennning. I tillegg er det med en obligatorisk, liten, forseglet pakke med nødutstyr i sekken. Miniutgaven av denne er en gammel filmboks med ripeflate og korte stormfyrstikker. Pakken åpnes bare dersom det er veldig dårlig vær eller om jeg skulle miste eller ha glemt fyrstikkene.

Stormfyrstikker er å foretrekke i uvær, da de tåler vind og regn uten å slokke. Innholdet i den vannsikre posen består foruten fyrstikker av noe opptenningsmateriale. Dette består i min pakke av tennposer som lett tar fyr og brenner godt eller god never. For at neveren ikke skal ta så stor plass, klipper jeg til firkanter på rundt 10 x 10 cm fra store flak. Den mørkebrune delen av bjørkebarken tar jeg ikke med.

TENNSTÅL

Tennstål er et godt alternativ til fyr-

BLÅS I DET: En velkjent metode for å få i gang bålet er å blåse hvis det ikke tar skikkelig fyr. La luftstrømmen treffe nederst, og hold det gående til flammene får godt tak.

stikker, men da er det viktig å ha litt erfaring og vite at du mestrer å få fyr med det. Tennstålet har den fordelen at det er lite og gir gnister uansett værforhold. De fleste bruker ryggen på tollekniven for å skape gnister.

Sammen med tennstålet bør det ligge tørt opptenningsmateriale som vi vet fungerer. Fin, oppskrapet never eller bomull er mye brukt. Du kan også få fyr med dopapir og helt tørt gress.

En lighter, og da helst stormlighter, er et enkelt og greit redskap å få fyr med. Ulempen er at den kan gå tom for gass, og da er man hjelpeløs. Å dra på tur med bare en lighter til opptennning er derfor ikke å anbefale.

TIL OPPTENNING

Nok opptenningsmateriale er en av «hemmelighetene» bak et vellykket bål. Jeg kjenner folk som vil finne materialene i naturen og fnyser når de ser tennposer og briketter. Det får være opp til enhver. Uansett er

den beste garantien for å lykkes med bålføring at vi har nok opptenningsmateriale.

Tørre, værbitte furustubber pryder naturen, så vi skal fare varsomt når vi sanker tyri. Slik ved er gjennomtrukket av harpiks, og lukter litt som parafin. Fargen er gjerne gulaktig til rødlig. Lukta er ikke til å ta feil av når du kjenner den, og beviset for at det er tyri får vi når den brenner som en fakkell.

STRÅ OG TYRI

Tyrived kan flises opp med kniv eller øks, og det skal ikke så mange pinner til før vi har oppfyringsved som varer en god stund. Å bruke tyri på bålet som vanlig ved er unødvendig, og dessuten utvikler den kraftig, svart røyk.

Derimot brenner tørt gress fort opp, men på de rette stedene finnes det mengder av det. Gras er ikke førstevalget når jeg skal fyre opp bål, og det er heller ikke kvae fra gran, selv

OPPTENNINGS- MATERIALE

Tørre fliser: Spikkes av en trebit enkeltvis eller flere. Finnes under det våte ytterste laget i veden i regnvær. Lettest å lage av kløyvd ved.

Never: Tas fra bjørketrær, brenner også i regnvær.

Tyri: Finnes i gammel, død furuved særlig fra stubber og røtter.

Grankvae: Se etter sår på granstammer der det er mørk og seig eller tørr kvae.

Tørt gress: I kanter på vassdrag og på myrer.

Tørre småkvister: Innerst på granstammer.

Fås kjøpt: Tennposer og parafinbaserte briketter brenner bra.

om også den brenner bra. Kvaen er mørk og løsnes med kniv eller øks fra sår på grantrær.

I granskog er det raskest og vanligst å knekke løs et par håndfuller med små, tørre kvister. Du finner disse innerst nede på stammene, der de ofte er tørre også i vått vær.

KVISTER ELLER FLISER

Fingertykke tørrkvister er vanligvis neste steg mot et varig bål. Det raskest er å dele disse i 15–20 centimeter lange biter. Kvister kan for eksempel knekkes ved å legge dem mellom steiner og trække på dem, eller hogges over med øks mot en tykkere stokk.

Skal bålet vare kort, for eksempel

bare til vannet i en liten kaffekjele koker, er det unødvendig å finne tykkere ved hvis tilgangen på småkvist er bra.

Selv småbål som ikke skal brenne lenge, krever likevel mer brennbart materiale enn vi ofte tror. Blir det noe til overs, er regelen blant friluftsfolk å legge dette pent oppstallet i nærheten av bålplassen, slik at neste besøkende kan benytte det. Det samme gjelder når vi skal slokke et bål. Ta om mulig ut stokker som brenner, kvel varmen og legg stokkene ved bålet til nestemann.

DET VARIGE BÅLET

Grunnene til å ha et bål som varer i flere timer er mange. For noen av

JGERBÅLET: Etter å ha samlet never, noen tørre einerkvister og litt halvtørr bjørkeved brenner bålet lystig mens hund og jegere får en velfortjent hvil.

oss er bålkosen viktig, ikke minst når det er mørkt. Da får vi også nok lys til noen oppgaver ved leiren, og kan tørke klær om noe er vått.

Dette krever forsiktighet, siden varmeintensiteten varierer med både vind og mengden ved som legges på. Det sikreste er å være til stede hele tiden, så avstanden mellom klær og flammer kan varieres hele tiden. I motsatt fall kan det gå som jeg må innrømme å ha erfart, at sokkene svis og blir brune eller svarte.

De fleste av oss har opplevd nytten av å varme seg ved bålet, ikke minst når iskalde tær eller fingre skal «tines». Men alt med forsiktighet. Uansett er det godt å ha ved som varer lenge i slike situasjoner. Tørr-

➤ OPPBYGGING AV BÅL

- Et bra utgangspunkt er å tenne oppfyringsmaterialet i øverste eller midtre del av ferdig stablede pinner og kubber, med småved på sidene og under, så grovere ved under.
- Legg grove kvister i firkant for stødighet og opptenningsmaterialet inni hvis kjelen skal settes oppå.
- I vind er det lettest å fyre opp på lesiden eller litt nede i bålmaterialiet.
- Vinterbål oppå snøen bør ha grove, gjerne halvra kubber som underlag.
- Varige vinterbål fyres på bakken etter at snøen er måkt vekk.

stokker med diameter på 20 centimeter kan vare i mange timer. Finner vi lange stokker, kan de skyves inn i bålet etter hvert som de brenner.

GOD OG DÅRLIG VED

Rogn, bjørk og furu har i nevnte rekkefølge høyere brennverdi enn selje, osp og gran. De gir med andre ord mest varme fra hver kubbe når de brennes. Likevel er det ikke så ofte vi kan velge mellom mange trearter når vi er på tur.

Bjørkeved regnes som noe av det beste å fyre med, selv om den ikke har like høy brennverdi som en del andre løvtrær. Å finne god, tørr bjørkeved i skogen er likevel ikke så enkelt, da bjørka har lett for å råtne når barken

er på. I granskog finnes det derimot nesten alltid store kvister eller tørrtrær, stående eller falt ned.

Granved gnistrer og spraker, og er derfor ikke ideell, da både klær og utstyr kan få svihull. Mange bål fyres derfor på ved fra furu. En bra løsning er å lete etter tykke kvister som ligger på bakken under gamle trær. ●

VEDKUBBER

Store tørrtrær kuttes enklest med sag og deles i passe kubber. Med øks splittes kubbene på langs i passe stykker. Skal bålet vare lenge, legges det på hele kubber.

UTEN STORM OG YR PÅ TUR

NATURENS EGEN VÆRVARSLING

Vårt langstrakte fjell-land byr på mye vær. Ofte skiftende og uforutsigbart. Hva gjør vi når vi ikke får sjekket værmeldingen, mobilen er uten dekning og tom for strøm. Kan naturen gi oss forvarsel på hva vi har i vente?

Tekst: Anne Karen Holstad

Foto: Christer Rognrud

Vi satt på terrassen i shorts og kikket på værmeldingen. Sjekket temperatur, vindstyrke, vindretning og prognosene for nedbør. Yr meldte høytrykk, varme og rolige vindforhold de kommende dagene. Ingen tegn til mørke skyer eller nedbør.

Christer og jeg hadde fått barnefri og pakket til vandretur i Skjækerfjella på Snåsa. Sommeren hadde vært uvanlig tørr til Trøndelag å være. Myrene vi passerte var sprukket opp. Skogbrannfaren var oppjustert og insektene hadde kapitulert.

STILLE FØR STORMEN: Det var ingenting som tydet på at det skulle blåse opp til full storm, fem-seks timer at dette bildet ble tatt.

STILLE FØR STORMEN

Vi slo leir i foten av Skjækerhatten (1139 moh), Snåsas høyeste fjell. Prøvde fiskelykken i Fjellskjækra. Men fisken var lite bitevillig og vanntemperaturen passet bedre til et kveldsbad enn friskt fjellfiske. Vi nøt solnedgangen i den tørre lyngen, og hørte bjellene fra beitedyrene bli svakere og svakere.

Sola steikte på teltet ved morgengry. Nattens soverom hadde blitt forvandlet til en badstue. Vi pakket sammen og passerte toppunktet av Skjækerhatten før frokost. Vi fulgte ryggen sørover, og møtte et annetledes landskap. Villere og mindre gjestmildt enn de vennlige moreneryggene på Snåsa.

Den spisse Sukkertoppen speilet seg i Hattjønna. På en tange, fant vi oss en idyllisk teltplass.

Vi hadde med oss et lett tremanns sommertelt, satte det opp og barduerte med plugger og ekstra steiner. Forsikret oss om at det stod godt. Pakket en lett tursekk, og la igjen det meste av utstyret i forteltet, før vi gikk en ettermiddagstur mot Grønli fjellet.

TATT AV VINDEN

Ute av syne var det i ferd med å bli mørkere bak oss. En stor, hvit og grå pumpesky holdt på å bygge seg opp over Skjækerhatten. Rett over teltet vårt. Den ble større og større for hvert minutt. Vokste raskt i høyden, ble mer og mer truende. Vi oppdaget brått værøslaget som foregikk bak ryggen vår, søkte ly og betraktet det hele på avstand. Plutselig blåste det opp. Vinden økte i styrke og på et lite øyeblikk var det helt vilt - storm og regn. I ti minutter sto det på. Vi fikk kjenne på naturkreftene, før det stilnet.

Vi vendte tilbake mot Hattjønna. Jeg kjente hjertet dunket ekstra hardt da vi gikk over den siste høyden fram mot leirplassen. Spent på om teltet vårt fortsatt stod. Teltet var der, men lå paddeflatt på bakken. Vinden hadde herjet godt med det lille krypinnet vårt. To av teltstengene var knekt rett av. Flere plugger lå 15 til 20 meter fra teltet.

Vi fant fram reparasjonsutstyret og de knekte teltstengene ble skiftet ut. Dramatikken var over for denne gang. Vi reiste teltet på ny, gikk ut på

FORVARSEL:

Pumpeskyen som bygget seg opp over Skjækerhatten, Snåsa høyeste fjell, ga oss forsvarel om at et lokalt kraftig uvær var på vei.

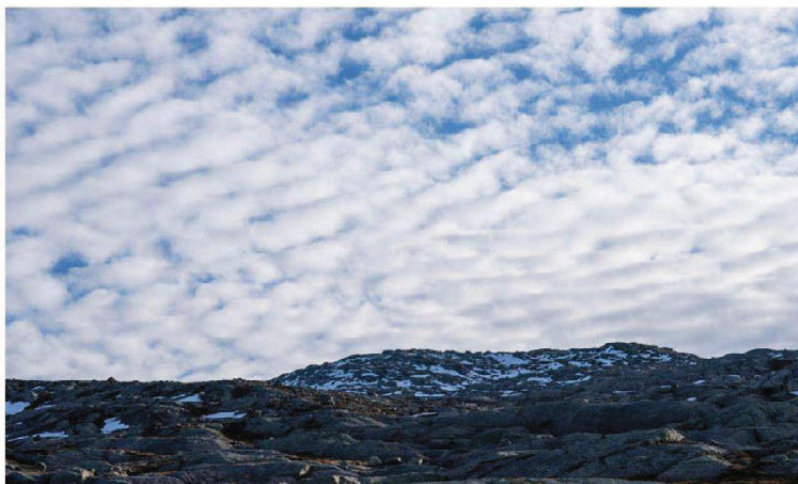

► VÆRTEGN

Følg med på himmelen. Skyformasjonene gir oss det sikreste korttidsvarselet. Voksende skyer gir som regel regn. Blir de mindre, kan en vente tørrvær. Henger flystripene lenge, tyder det på mye fuktighet i atmosfæren og er tegn på at et lavtrykk er på vei. Følg med på fugler og dyr. De har sterkere sanser enn oss mennesker. Lufta søker likevekt og dyr, fugler og insekter klarer å registrere endring i trykket.

MAKRELL-SKYER: Hvis du er i områder uten dekning, er det spesielt nyttig å kunne lese skyene.

kanten av Storskardet og fikk med oss en nydelig solnedgang over Skjækerfjella. Lettet over at det gikk bra, samtidig en erfaring rikere. Kanskje vi kunne ha forutsett det dramatiske været, hvis vi hadde studert skyene nærmere noen timer før det braket løs?

Før var folk mer avhengige av å bruke egne erfaringer og kunnskaper for å lese været. I dag kan vi få oppdatert værmelding når vi måtte ønske det, så lenge vi har dekning. Men værvarselet via appene har noen begrensninger, og tar ikke nødvendigvis hensyn til lokale forhold. Trange daler, fjelltopper eller vertikale forhold kan virke inn på været akkurat der du befinner deg. Det vil derfor være nyttig å selv kunne tolke signalene naturen gir oss.

LES SKYENE

Skyer er et av de sikreste tegnene i naturen, når vi skal forutsi hva som er i vente. Enkelte av skyene er enkle å kjenne igjen og kan gi oss gode indikasjoner på hvilke vær som kommer de neste 24 timene. Da jeg som 19-åring startet på paragliderkurs, måtte vi gjennom systematisk opplæring for å fly så sikkert som mulig. Fra den gang har skyer som cumulus, cirrus og stratus vært en del av vokabularet mitt.

Cirruskyene er ofte skjult i et tykkere skylag. Men når vi først får øye på dem, bærer de ofte bud om endring i været. Utseendet til cirruskyene kan variere, fra fjærlignende strukturer eller små baller til lange bånd som går parallelt. Ser cirruskyene ut som lange meier eller ski som beveger seg ganske raskt, vil det antagelig bli mer skyer og regn innen seks til tolv timer.

Makrellskyer eller cirrocumulus er høye skyer som ser ut som små baller ordnet i et mønster - til forveksling lik makrellens tegninger. Øker mengden av makrellskyer over store deler av himmelen, kan det være et tegn på at det nærmer seg en front, at det blir dårligere vær.

Cumulusskyer, også kalt blomkålsskyer, er som regel godværsskyer. Men hvis de vokser i høyden og blir uklare på toppen, kan det være tegn på nært forstående tordenvær. Ser toppen ut som en ambolt, kan skyen ha nådd toppen av troposfæren. Her er det mye vind, og de største cumuluskyene kan gi kraftige byger, lyn og torden. Slik vi opplevde en varm sommerdag i Skjækerfjella.

Et menneskeskapt værtegn vi også kan legge merke til, er flystripene på himmelen. Flystripene er regnet som et pålitelig værtegn og blir dannet i ekstremt kald luft. Blir flystripene hengende lenge på himmelen, er det et tegn på at atmosfæren er fuktig. Sjansen er stor for at det snart er nedbør i vente.

TUSEN DRÅPER VANN

Tåke kan by på problemer både på fjellet og ved kysten. Det kan skape usikkerhet og utrygghet. Tåke oppstår når fuktig og varm luft kommer inn over kaldere områder. Lufta mettes med vanndamp, og kommer gjerne fra sør og sørvest. Er tåken tett nok, kan det duskregne fra den. Det tette laget med små vanndråper eller iskrystaller som svever i luften over bakken, kan ligge som et lokk

TATT AV STORMEN: Teltet lå flatt med knekte telstenger, men god bardunering og steiner oppå pluggene hindret at teltet og turutstyret blåste på vannet.

over dalen, tjukk som en grøt, krype rundt oss som en dyne eller komme sigende brått og uventet.

Det finnes ulike former for tåke. Strålingståke dannes ofte om natta når bakken avkjøles og kan forekomme i rolig og skyfritt vær. Adveksjonståke oppstår når fuktig sjøluft blir avkjølt over bakken. Den er gjerne en utfordring i fjellet om høsten og vinteren, og om våren og sommeren på kysten. Fronttåke dannes når regn fra en varmfront faller ned i et kaldt luftlag nær bakken.

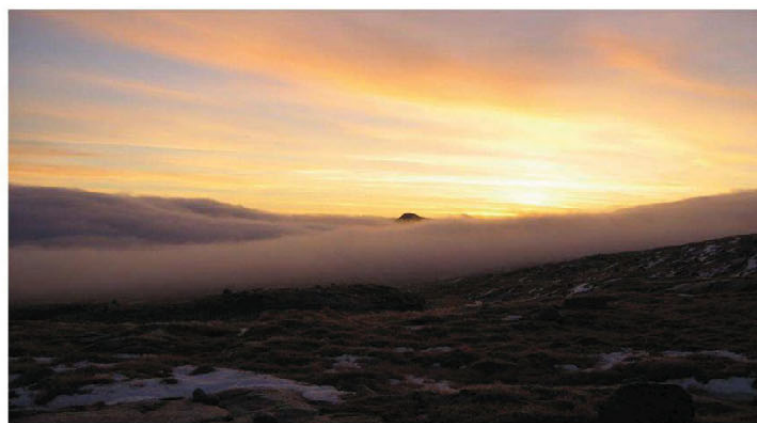
Men hva gjør vi når tåka er så tykk

at vi ikke klarer å finne veien hjem?

En sein høstdag på fjellrypejakt i Snåsafjella våknet vi av et velkjent rap. Ikke bare én, men en hel rypeflokk hadde samlet seg utenfor teltet vårt. Christer lurte seg ut og en kort stund etter kom han fornøyd tilbake med dagens første fulltreffer, før frokost. Vi ville utnytte den korte oktoberdagen og satte kursen mot toppen av fjellet. Det var tett mellom snøflekene og varden var dekket med is.

UTFORDRENDE TÅKE

På nordsida av fjellet ble det kortere

TÅKE: Strålingståke dannes ofte om natta når bakken avkjøles og kan forekomme i rolig og skyfritt vær.

og kortere mellom de hvite vingene. Til slutt satt fuglene overalt rundt oss. De rapte i kor og ville helst ikke lette fra bakken. Rypene hadde flokket seg. Minst tusen på samme sted. Dagskvoten ble fylt, og vi nøt synet av de flotte fjellrypene.

Men som ved et trylleslag ble det hvitt rundt oss. Tjukk og fuktig tåke inntok fjellet. Lå som et lokk over terrenget. Alt så likt ut. Vi kikket på klokka, og innså at det kom til å bli krevende å finne veien tilbake til teltet. Nord, sør, øst eller vest. Alle retninger så helt like ut. GPS-en kunne hjulpet oss, men vi hadde ikke merket teltplassen på kartet.

Vi stoppet opp, vurderte situasjonen og bestemte oss for at vi måtte gå ned fra fjellet, hvis vi ikke fant teltet. Mørket kom stadig nærmere. Men da vi var i ferd med å gi opp leitingen, var det som om noen knipset. Knipset bort de tusen vanndråpene like fort som de kom, og viste oss vei tilbake til teltet.

SIKKERHET FØRST

Vi vil gjerne dra langt inn i fjellet, langt over alle blåner hvor luften er ren, og snøkleddede topper hever seg blåhvite mot himmelen. Men det

værharde høyfjellet gjør oss ekstra sårbare.

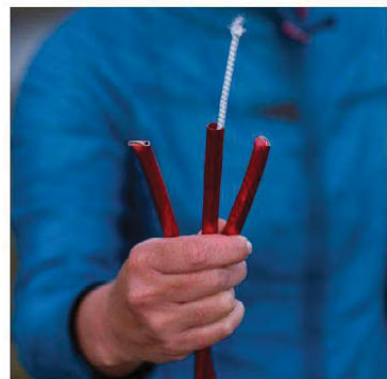
Lokale variasjoner og ustabile luftmasser kan gi større utslag på utsatte steder. Over fjelltoppene dannes skyer, nedbør og tåke. Vinden bøyes av, forsterkes eller svekkes. Vær kan fort bli til uvær. Oppholdsvær til regn og hagl. Vinden blåser gjerne sterkere og oftere, den tar ingen hensyn og kan tvinge oss til å søke ly. Sjekk derfor alltid været før du drar, og vær forberedt på at været ikke trenger å bli slik det var meldt.

Mobiltelefonen er gjerne et nyttig hjelpemiddel, men kan være en falsk trygghet. Dårlig dekning og begrenset batterikapasitet gjør at du kanskje må stole mer på deg selv og følge med på væртеgnene rundt deg. Vi har alltid med oss kart, GPSen har fast plass i topplokket og på lengre turer har vi med en Inreach nødtelefon.

Vi har vært både på sommer- og vinterturer i værharde områder, og kan skrive under på at det finnes dårlig vær. Vær som kommer brått. Mørke skyer som bygger seg uventet større og større. Himmelen som åpner seg, når du minst venter det. Men heldigvis, etter regn kommer sol. Etter mørke, kommer lys. ●

IDYLLISK OVER

TÅKA: Dagen etter at tåka kom brått på oss, lå den fortsatt tjukk som grøt i dalen nedenfor rypefjellet "vårt".

► GODE RÅD

Vår erfaring er at det lønner seg å velge bort det letteste og spinkleste utstyret i høyfjellet, selv sommerstid. Sikkerhet trumfer vekt. Trygghet trumfer lettvinde løsninger. Et mer robust telt som tåler mer vind og røffere forhold, kan gi deg ekstra trygghet. Kulde og rufsete vær kan gjøre turen i høyfjellet til en hustrig opplevelse. Søk ly og sett opp teltet i tide. Ta alltid med ekstra dunjakke, lue og votter. Velg en tykkere sovepose, den tynne sommerposen kan bli for spinkel og ødelegge nattesøvn din.

EN GYLDEN AVSTIKKER

Gravtinden er en skjult skatt i Brønnøy kommune, men er en av fjellturene som kanskje gir best utsikt i området.

Norgeskart

TORGHATTEN:

Er Brønnøys mest kjente tur og det med god grunn. Turen er nylig utbedret med sherpatrappor som gjør turen lettgått og trygg. Sørg for å få med deg både hullet i fjellet og toppen. Ta gjerne turen ved solnedgang.

GRAVTINDEN

HØYDE: 412 moh

STED: Hongset

OMRÅDE: Brønnøy kommune

SESONG: Vår, sommer, høst

VARIGHET: 2-3 timer tur/retur

LENGDE: 5,5 km tur/retur

VANSKELIGHETSGRAD: Lett

Tekst og foto: Ida Kathrine Knudtson Eriksen

Fjellet ligger ved Hongset i Brønnøy kommune, og er en lettgått og vakker tur som passer for hele familien. Denne turen er virkelig verdt å ta en avstikker fra Kystriksvegen for å få med seg!

Adkomst: Ta av ved Hommelstø i retning E6. Etter ca to kilometer, ta av på skiltet vei mot Hongset. Følg veien i ni kilometer til du kommer til ungdomshuset i Hongset. Her er det parkeringsplass med turskilt.

Første del av turen går på skogsveien til venstre forbi en gård. Følg veien som svinger seg oppover lia til det kommer et nytt turskilt på høyre side av veien. Forsett turen på fin skogsti. Det første partiet av

stien kan være litt vått, men etter hvert går stien over til at det veksler mellom berg og lyng. Vær oppmerksom på at berget kan bli glatt ved nedbør. Stien er lettgått, det er ingen spesielt bratte partier og går naturlig i terrenget. Turen er markert med både rødmerking og varder.

På toppen er det varde og en formidabel utsikt! Bratt ned for toppen ligger Gravbukten og Gravfjorden. Sømna lyser vakkert til i sør og i nord ligger Hongsetbygda.

Tekst:
John Arne
Tungen/
Aktivt
Testteam

UFLAKS PÅ TUR – SLIK FIKSER DU UTSTYRET

Selv erfarne brukere med godt utstyr kan oppleve at ting går i stykker. Vi gir deg gode råd og tips når uhellet er ute.

Når man befinner seg langt fra nærmeste butikk eller verksted, kan små skader på utstyr raskt utvikle seg til store problemer. En teltduk som revner, en glidelås som setter seg fast, eller en teltstang som knekker, kan sette både komfort og sikkerhet på prøve. Derfor er det viktig at alle som driver mer eller mindre aktivt friluftsliv kan et minimum av vedlike-

hold og reparasjoner som kan gjøres med enkle midler ute i felt.

I denne artikkelen ser vi nærmere på hvordan du kan ta vare på friluftsutstyret ditt både før, under og etter tur. Vi gir deg konkrete tips til hvordan du kan reparere vanlige skader i felt, som glidelåser, teltstenger, fottøy og klær, med enkle hjelpemidler som tape, multiverktøy og nål og tråd. Samtidig ser vi på hvordan regelmes-

sig vedlikehold kan forlenge levetiden på utstyret og redusere behovet for nye innkjøp.

Vedlikehold handler ikke bare om funksjon. Om friluftsutstyret ditt ikke går i stykker, er dette også et viktig bidrag til bærekraft og mindre forbruk. I en tid der overforbruk og kort levetid preger mange produkter, er det å reparere og gjenbruke utstyr en god handling for miljøet. Å velge kva-

TELTSTENGER OG STAVER

Teltstenger og staver er også utstyr som ofte får litt «juling» og kan ta skade. Noen ganger skjer dette på grunn av feil bruk, andre ganger på grunn av tøffe værforhold eller at en for eksempel snubler og faller oppe på en stav eller stang. Om du er forberedt og har med deg noen hjelpemidler, er det som regel mulig å finne gode løsninger som kan holde til du kommer deg hjem.

GLIDELÅS OG KLIPS

Glidelås og klips på sekker og jakker er også velkjente «klassikere» med tanke på hvilke skader som kan oppstå. Det er mulig å forebygge skader på glidelås ved hjelp av godt vedlikehold, men skader på klips kommer som regel etter ytre slag eller andre direkte påkjenninger. Å ha en ekstra spenne liggende i sekkelokket kan være en god sikkerhetsregel. Om selve glidelåsen går i stykker, kreves det som regel verktøy eller noen hjelpemidler for å finne gode midlertidige løsninger.

FORVENT DET UVENTEDE:

Friluftsliv handler om frihet og naturopplevelser, men også om det å være forberedt på det uforutsette og å klare seg selv.

litetsprodukter som kan repareres, og å lære seg enkle teknikker for vedlikehold, er en investering i både naturen og lommeboka.

Enten du er nybegynner eller erfarne fjellvandrere, tror vi at du vil finne nyttige råd og tips til å bli mer selvhjulpne på tur og til å ta bedre vare på det du allerede har. For når utstyret fungerer, fungerer også turen.

SKO OG SÅLER

Det er mye som kan gå i stykker når en er på tur, men det vi opplever oftest, er at sko, liss eller såler ryker eller får skader. Lissene kan skjøtes som en midlertidig løsning, men om en får skader på selve skoene eller om selve sålene må repareres, må en være forberedt og ha ting å hjelpe seg med. Det meste kan løses midlertidig i felt om en har med seg et minimum av hjelpemidler.

1

KNEKT TELTSTANG

Vi som har sovet en del døgn ute i telt, vet at det finnes utallige måter å knekke teltstenger på. En skadet teltstang som ikke repareres kan skade teltduken og føre til at selve duken revner – og da har du plutselig et alvorlig problem.

Noen telt blir levert med ekstra stangledd. Har du et nytt ledd som passer, bytter du ganske enkelt ut den skadde delen. Andre produsenter leverer med en reparasjonshylse til stengene. Dette er et kort metallrør som tres over området som er skadet eller knekt.

Slik gjør du: Utbedre stangdelene så godt du kan.

Tre hylsen over bruddstedet.

Fest hylsen med gaffatape. Ikke bruk for mye tape, det kan gjøre det vanskelig å tre stengene inn i stangkanalene.

Alternativ:

Hvis du ikke har hylse, kan du bruke en rett pinne eller en smal teltplugg som støtte og tape den fast.

Godt vedlikehold gjør at du over tid sparer penger og bidrar til økt bærekraft.

2

BEHANDLING OG OPPBEVARING AV TELT

Ikke dra teltstenger fra hverandre med stor kraft – vri og trekk dem forsiktig. I de fleste fjelltelt ligger det en strikk inne i stengene for å holde dem sammen. Når du river teltet, er det viktig å passe på at stangdelene ikke blir dratt fra hverandre og så slått sammen igjen. Dette kan skade endestykkene og gi skarpe kanter som raskt ødelegger teltduken.

Tørk gjerne av fukt og skitt fra teltstenger etter bruk – det samme gjelder pluggene. Ikke legg bort et fuktig telt, da kan du risikere både dårlig lukt, misfarging og mugg. Oppbevar teltet tørt. Glidelåser kan smøres, sømmer forsegles, og duken kan impregneres om vann begynner å trenge gjennom.

4

GLIDELÅS – TIPS II

Hvis én eller to tenner på glidelåsen er skadet eller skeive, kan du prøve å rette dem forsiktig med en tang. Mangler flere tenner, vil glidelåsen mest sannsynlig ikke holde sammen, og da må den byttes. En midlertidig løsning kan være å bruke sikkerhetsnåler, tape eller snor for å lukke plagget. Om det passer for utstyret, kan glidelåsen også sys delvis igjen. Sjekk gjerne om du har knapper eller kroker som kan flyttes og brukes midlertidig.

Glidelåser trenger litt smøring av og til for å gli godt. Det finnes spesialprodukter som grafittpulver og zipper lubricant, men vanlig silikonspray, symaskinolje, stearin eller voks fungerer like bra. På klær og telt er stearin og voks ofte enklest og best egnet. Unngå fett og vaselin, siden dette tiltrekker seg støv og skitt.

3

GLIDELÅS SOM SLÅR SEG VRANG

Selv på nye produkter av god kvalitet kan man oppleve at en glidelås begynner å krangle. Årsaken kan være sammensatt, men skyldes ofte feil belastning, skeive deler eller at glidelåsen rett og slett trenger litt smøring.

Om glidelåsen åpner seg etter lukking, er det som regel fordi glidelåshodet er blitt slitt eller for vidt, slik at tennene ikke presses godt nok sammen. Dette kan som oftest løses ved å klemme glidelåshodet forsiktig sammen med en tang. Bruk lite kraft – det skal ikke mye til.

KJEKT Å HA

- Hurtiglim og gaffatape
- Multiverktøy (med spiss tang, kniv, saks, skrutrekker)
- Sikkerhetsnåler (flere størrelser)
- Kabelstrips (plaststrips)
- Liten børste (til glidelås og sko)

- Smøring til sko
- Nål og sterk tråd (gjerne buet nål for sekk og telt)
- Reparasjonsteip/stofflapper for telt og klær
- Teltstanghylse og ekstra stangledd
- Ekstra teltplugger og snorer

- Glider/glidelåshode til glidelås
- Elastisk snor til å ha inne i teltstenger
- Ekstra knapper og spenner (til klær og sekk)
- Glidelåssmøring
- Impregneringsspray (for klær, telt og sko)

Ta med
bøtesaker
til liggeunder-
lagene!

**MYE SOM
KAN GÅ I STYKKER:**
Oppblåsbare ligge-
underlag, tynne skalljakker,
vanntette pakkposer,
sekker med plastklips
og glidelås.

5

GUMMISTØVLER

Det er lite som kan gå i stykker på et par gummistøvler, men du kan oppleve at det går hull. Gummistøvlene har også godt av litt vedlikehold, slik at gummiene ikke krakelerer (sprekker opp).

Ikke sett støvlene ute i sola til tørking over tid, og unngå å plassere dem på gulv med gulvvarme. Vask dem med mildt såpevann og en svamp eller klut – ikke bruk harde børster. La støvlene lufttørke, og unngå unødige sollys eller høy varme. Behandle dem gjerne med silikonspray, voks eller andre spesialprodukter for gummi.

Om du får et lite hull i en gummistøvel, kan dette repareres midlertidig på samme måte som et hull i en sykkelslange. For en mer varig løsning bør du bruke et spesialprodukt som er laget for å tåle den slitasjen en gummistøvel blir utsatt for.

Bruk litt tid på vask og vedlikehold. Selv gummistøvler profiterer på riktig behandling!

6

FJELLSKO

Tur- og fjellsko er som regel solide og holder lenge, men innimellom kan man oppleve at lissene ryker, sålen løsner, hemper bøyes eller at det oppstår revner i overdelen. Lissene kan smeltes og knytes sammen, og hemper kan bøyes forsiktig tilbake på plass med en tang. Skal du gjøre feltreparasjoner på såle eller overdel, er lim den enkleste løsningen. Det er mulig å sy sålen til overdelen, eller sy i selve overdelen dersom den revner, men dette er tungt arbeid og vanskelig å få til uten spesialverktøy.

Vi har sett folk bruke gaffatape for å snurre rundt såle og overdel for å holde dem sammen, men en slik løsning holder sjelden lenge. Det som derimot fungerer godt, er å lime en løsnet såle tilbake til overdelen. For best resultat bør flatene rengjøres og tørkes før liming. Skal dette gjøres i telt om vinteren, må skoene som regel tørkes og varmes forsiktig opp over brenneren før limet påføres. Påfør limet, press flatene sammen og fest gjerne med tape til limet har satt seg. Med litt flaks kan denne løsningen vare lenge. Trenger du en mer varig reparasjon, bør du oppsøke en skomaker, Mister Minit eller lignende når du er tilbake fra tur.

8

SKALLJAKKER

De mest kritiske skadene på en skalljakke er som regel at glidelåsen ryker helt, eller at du får så store revner at jakken ikke lenger beskytter mot vær og vind. Har glidelåsen en vindklaff med borrelås eller knapper, er det til stor hjelp. Hvis ikke, må du se hva du har med deg av hjelpemidler.

Det enkleste er som regel å bruke en remse med solid tape. Du kan også sy igjen deler av glidelåsen, eller lage små hull langs kanten og bruke strips for å trekke den sammen i front. Det samme gjelder rifter: bruk tape som midlertidig løsning, og utbedre skaden mer permanent med lapper av Gore-Tex når du kommer hjem. Fester ikke tapen seg skikkelig, kan du sy den fast punktvis.

7

FJELLSKO VEDLIKEHOLD

Fjellsko av lær krever gjerne litt mer vedlikehold enn sko av syntetiske materialer, men det finnes noen felles retningslinjer man kan følge:

Fjern skitt med en middels myk børste. Skyll eller vask i lunkent vann, og bruk en egnet såpe ved behov. Tørk skoene skånsomt, helst i romtemperatur. Tilpass pussing og impregnering etter type materiale.

Glatt lær kan pusses med skokrem og settes inn med voks. På semsket skinn, nubuk og tekstiler fungerer impregneringsspray best. Bruker du voks eller krem på disse, vil overflatestrukturen og utseendet som regel endre seg.

9

SKALLJAKKER, VASK OG REIMPREGNERING

Med skalljakker tenker vi her på jakker med membran, som eVent, Dermizax og Gore-Tex. Vask jakken regelmessig, helst med et spesialvaskemiddel tilpasset denne typen plagg. Ikke bruk skyllemiddel. Husk å lukke glidelåser og borrelåser før vask. Bruk et skånsomt program på 30–40 grader, og gjerne ekstra skylning for å få bort alle såperester. Vi anbefaler å unngå sentrifugering. Heng jakken til tork i romtemperatur.

Sjekk vaskeanvisningen: tåler jakken tørketrommel, kan du kjøre den i 20–30 minutter for å reaktivere den vannavstøtende overflaten. Om regndråper ikke lenger perler seg på stoffet, er det tid for ny impregnering. Du kan enten spraye eller bruke wash-in impregnering i vaskemaskinen. Valget av metode avhenger av smak, og av hvilken type plagg du skal behandle. For best effekt bør jakken få en kort runde i tørketrommelen etter impregnering.

11

LIGGEUNDERLAG

Se over liggeunderlaget etter bruk, og tork av lort og møkk med en fuktig klut. Om nødvendig kan du bruke en mild såpe. La underlaget stå på høykant eller henge for å tørke. Rull sammen og legg det til oppbevaring på et tørt og luftig sted.

10

OPPBEVARING AV ISOLERTE PLAGG

Hansker, votter, soveposer og jakker som er isolert med dun eller syntetisk fyll, trenger litt omtanke når det gjelder oppbevaring. Selv om syntetiske fibre er mer robuste enn dun, finnes det noen felles råd som gjelder begge typer.

Ikke la plaggene ligge komprimert over tid. Heng dem opp, eller legg dem løst på en hylle. Sørg for at de oppbevares luftig, tørt og uten direkte sollys. Større dunplagg kan gjerne legges i en romslig pappkasse, eller henges opp i en stor oppbevaringspose av netting eller bomull. Og husk: aldri legg bort våte plagg.

12

ULL

Noe av det fantastiske med ull er at det er naturlig selvrensende og derfor ikke skal vaskes like ofte som syntetiske plagg. Etter vanlig bruk, når plagget ikke er blitt direkte skittent, holder det ofte å henge det til lufting.

Når ull må vaskes, er det viktig å bruke et eget ullvaskemiddel. Velg ullprogram på maks 30 grader og lav sentrifugehastighet. For all del – unngå tørketrommel! Heng plagget til lufttørring, eller legg det aller helst flatt på et håndkle. Når det er tørt, brettes det sammen og oppbevares mørkt og tørt. Ullplagg bør ikke henge lenge, da det kan endre fasongen.

Natron og eddik tar bort dårlig lukt og smak fra flasker, kopper og termoser

13

TERMOS OG TURKOPPER

Ja, termosen din trenger også litt omtanke for å prestere best mulig. Oppbevar den åpen og tørr for å unngå dårlig smak, lukt og mugg. Selv om produsenten kan oppgi at den tåler oppvaskmaskin, anbefaler vi å vaske den for hånd for å bevare pakningene lengst mulig. Vask med vanlig oppvaskmiddel og varmt vann, skyll godt og la den tørke over natta før du setter den bort – uten lukt på – i et skap.

Tips mot dårlig lukt eller bismak: Fyll termosen med varmt vann og en god teskje natron (bikarbonat) og la den stå noen timer. Skyll godt før bruk. Har du ikke natron, kan du bruke vann og eddik i blandingsforhold 1:1 (f.eks. ½ liter vann og ½ liter eddik) og la det stå i en halvtime før du skyller godt.

Noen ganger er det godt
å være fri som fuglen!

TEST: SOLOTELT

GOING SOLO!

Noen ganger er det godt å være alene – å ha tid til seg selv og bare nyte naturen og tuen. Vi har i denne minitesten tatt for oss tre av de mest aktuelle teltene for slike turer.

Tekst og foto: Arne Trond Hamarsland

Når du ikke har turkamerater å dele vekta av fellesutstyret med, er det både fristende og av og til nødvendig å gå for lettest mulig utstyr. Vår erfaring når det gjelder telt er at «super-lettvekt» kan bli for spinkelt i norsk høyfjell og ruskevær. Duken må ha en viss tykkelse/styrke, og stengene en viss diameter for å tåle skikkelig juling. En del vekt kan spares ved å bruke høykvalitetsmaterialer, men det går ei grense her også. Etter å ha opplevd orkan i fjellet et par ganger, er konklusjonen at jeg er uendelig glad for at teltet tålte julingen disse nettene. Glad for at barduner og bardunfester holdt og at teltduken ikke bare revnet og forsvant. Så om jeg må spare noen gram et sted er det ikke teltet som først får svi. Å vite at man har et trygt krypinn i nødsfall er for viktig til det.

FELLES FOR ALLE TELTENE

- Holdt tett selv med kraftig vind og styrtregn. Det ble ikke registrert inntrenging av vann gjennom ytterduken på noen av teltene
- Greie å montere for en person, også når det blåser
- God plass til en person og OK sitte høyde i senter
- Innertelt kan tas ut dersom du kun vil bruke teltet med ytterduk
- Har myggnett-løsning i dør til innertelt
- Solide teltstenger
- Solide trekantstrammere på bardunene
- Reparasjonssett følger med
- Romslige pakkposer som det er enkelt å få teltet nedi selv om det ikke er perfekt rullet sammen
- Pluggene er lette å trekke opp med snorløkkene
- Pluggene er skarpe på toppen, ubehagelige å presse ned med bare hender.
- Ikke justerbare/strambare pluggfester

TESTEN

Teltene er mottatt nye fra leverandør og har blitt testet over en periode på ca 2 måneder i lavland og høyfjell sommer/tidlig høst 2025. Været var varmt selv i høyfjellet i testperioden så det var ikke mulig å teste de i kulde/regn/snø. Men de har fått testet seg i kraftig vind og styrtregn i de mange tordenværene som var på Østlandet i testperioden.

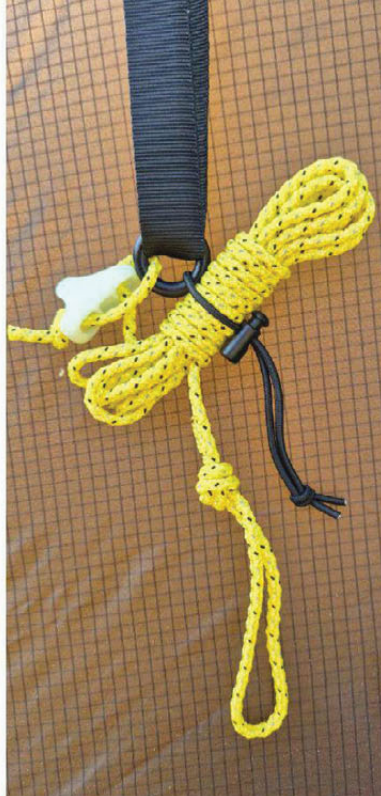

NOEN PRAKTISKE ØNSKER ...

En praktisk detalj vi gjennom årene har lært oss å sette pris på, er at pluggfestene er justerbare. Når du er i fjellet, er det ofte mye stein i grunnen. For å finne et godt pluggfeste, kan det være nødvendig å lete etter feste mellom steinene. Har du 10–15 cm justeringsmulighet på pluggfestet, er det mye lettere å finne et solid feste der du får pluggen helt ned. På telt der stengene spennes opp ved å presses ned i en stangkopp, er tilsvarende justeringsmulighet gull verd. Da er det lett å få stanga på plass og lett å få strammet den godt uansett om teltduken er våt (stor) eller knusktørr (liten).

Gammeldagse V-formede teltplugger, hadde en brett på toppen som både var grei å presse med hånden på og samtidig holdt teltsnora på plass. Dagens teltplugger har stort sett skarpe kanter på toppen, disse er det ikke mulig å presse ned med bare nevene. Den eneste V-pluggen i denne testen er fra Hilleberg. Men siden bretten på toppen er borte, er det i stedet laget to hakk øverst på pluggen for å sikre at teltsnora ikke glir av. Dette medfører at pluggen snus 180 grader. Da blir den stående slik at den «pløyer» i bakken i stedet for å «sperre imot» ved belastning. I jord- og grusmasser kan dette gi redusert feste.

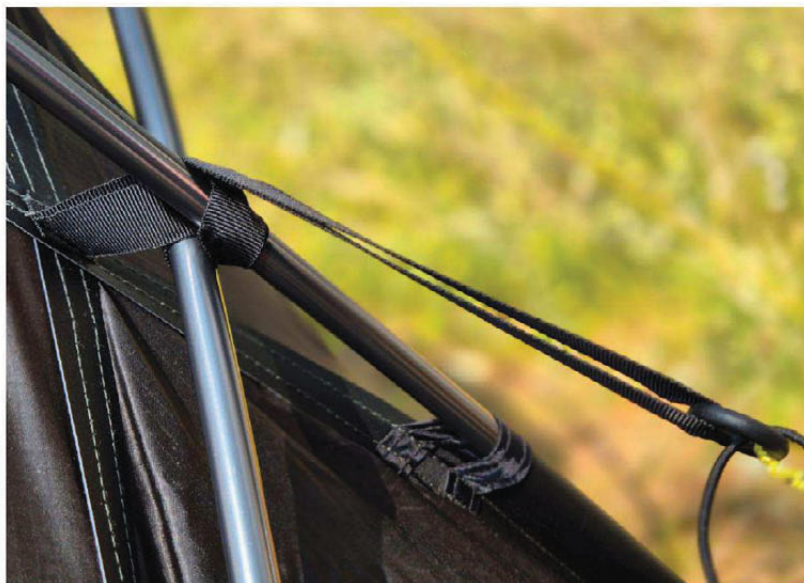
Bardunsnorer med løkker, knuter og strammere har lett for å vikle seg fast i hverandre hvis de bare ligger løst når teltet pakkes ned i opp. Særlig i vind blir det lett mye bevegelse som tvinner bardunene sammen. For å unngå dette bør bardunene rulles opp og festes slik at de henger klar, en og en når teltet skal barduneres. Jeg har i mange år festet de med gummistrikk, eller i nød rullet de opp og slått et halvtstikk rundt kveilen. Nortent har laget en enkel og funksjonell løsning på dette som vi gjennom testperioden har blitt mer og mer glad i.

ELASTIKK: Det er svært praktisk med en elastisk snor som holder den sammenrullede bardunen på plass

NULL HULL: Alle teltene fikk prøvd seg i sterk vind og sprutregn. Det ble ikke registrert noen lekkasjer.

STABILT: På Vern 1 kan bardunfestet legges i en løkke rundt krysningspunktet på teltstengene. Dette stabiliserer krysningspunktet og bidrar også til at vindbelastningen fordeles på alle opphengspunktene på ytterteltet, ikke bare bardunfestet

SLIK VURDERTE VI

Montering/praktisk bruk 40%.

Enkelt for en person å sette opp i sterk vind, raskt å montere, plugger lett å presse ned og godt synlige, holder regnet ute, nok praktiske oppbevaringslommer i innertelt, mulig oppheng for teltlys og tørkesnor i tak, gode glidelåser, god og regulerbar ventilasjon som kan reguleres

fra innsiden, myggnett, barduner kan rulles opp og festes, romslig lettbrukt pakkpose.

Komfort/plass/vekt, 20%

Lett, god plass til liggeunderlag, ok sittehøyde i innertelt, ytter- og innertelt holder seg adskilt, yttertelt kan brukes separat, plass til koking og utstyr i fortelt.

Sikkerhet, kvalitet, holdbarhet, 40%

Vindsterkt fra alle kanter, nok solide plugger/pluggfester/barduner, justerbar stramming av pluggfester, god stramming av barduner, barduner godt synlig dag/natt, doble sømmer i ytter/innertelt, solide stenger/holker og glidelåser, reparasjonssett følger med.

BARENTS SNOTA 1 ULTRALIGHT

<https://barentsoutdoor.no/>

VEKT: 1675 gram komplett i pose

INNVEDIGE MÅL: Lengde 228 cm, bredde hode/fot ca 67 cm, på midten ca 90 cm

YTTERTEL: Nylon RipStop 15D med 3000 mm vannsøyle og UV-beskyttelse

GULV: Nylon RipStop 40D med 5.000mm vannsøyle

STENGER: 2 stk Yunan pressfit 9mm, lengde sammenpakket 48 cm

PLUGGER: 16 stk aluminium Y-plugger, 15 cm

PRIS: 8000 kroner

Ultralett telt med romslig fortelt og rask montering (ca sju minutter). Inngangen på høyre side, og du ligger mot venstre, og det er enkelt å håndtere utstyr i forteltet med høyre hånd. Forteltet er 90 cm på det bredeste og gir god plass til matlaging og oppbevaring. Teltet har to små innvendige lommer og tre festepunkter, hvorav ett i toppen. Ytter- og innerteltet er koblet med merkede klikklåser, og maks høyde er 115 cm (yttertelt) og ca 100 cm (innertelt). Innerteltet har T-åpning, og ytterteltet har fleksibel åpning. Konstruksjon og materialvalg tilsier at dette ikke er egnet for vinterturer. Teltet har ti pluggfester og seks barduner som er lette å stramme. Stangkoppen burde hatt stramming for enklere tilpasning ved våt duk. Ventilasjonen er god, med to faste ventiler og Barents Open Air-system. Duken kan løftes for bedre luft sirkulasjon. Pluggene er lett synlige i terrenget og har snorløkke for enkel uttrekking. Leveres med reparasjonssett og YKK-glidelåser.

Lett, raskt å montere

Litt utsatt ved vind fra siden, blafrelyd, kun én bardun i fotende

HILLEBERG SOULO RED

<https://hilleberg.com/>

VEKT: 2460 gram

INNVEDIGE MÅL: Lengde 225 cm, bredde hode/fot ca 73 cm, på midten ca 105 cm

DUK: Kerlon 1200

GULV: Ikke oppgitt

STENGER: 9 mm aluminium/lengde sammenpakket 48 cm

PLUGGER: 12 V plugg, 16 cm

PRIS: 12000 kroner

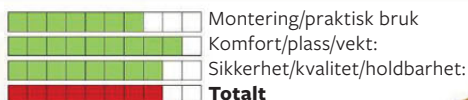
Soulo er et stabilt kuppeltelt med tre utvendige stenger som krysser hverandre for økt styrke. Flere barduner kan tvinnes rundt stengene, noe som fordeler belastningen godt i uvær. Teltet er enkelt å sette opp alene, også i sterk vind – fra utpakking til ferdig bardunert går det unna på under ti minutter. Når bunnduken er lagt, settes stengene i sine fargekodete lommer og teltet spennes opp med plastprofiler. Teltet leveres med 12 plugg, men i vind bør du ha med fire til seks ekstra. V-formede plugg gir godt feste, men må ofte vrís feil vei for å sikre bardunene. Barduner og strammere er solide, men den knyttede løkka i enden kan hektes fast i andre barduner under montering. Ventilasjonen er begrenset, og teltet trenger litt vind for å unngå kondens. Kun to innvendige lommer og middels plass i forteltet, som er ca 50 cm dypt. Fargekodingen av stengene er delvis ufullstendig, og i regn kan det samle seg vann på toppen – nok til en kaffekopp.

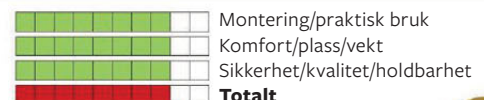
Tåler uvær, romslig fortelt for matlaging/utstyr

Kondens, plugg

8

8

VANN: Ved regnvær samler det seg en vanndam på toppen av Hilleberg Soulo-teltet

HVOR VARMT KAN DET BLI I ET TELT?

I varmeperioden sommeren 2025, ble teltene montert på et åpent område slik at de fikk samme solmengde og vind. Det ble plassert temperaturloggere på teltbunn og i skygge utenfor teltet for å ha en referanse til aktuell lufttemperatur. Testen gikk over 3 dager.

MØRKT TELT

Utetemperaturen varierte fra 17 °C (natt) til 32 °C (dag). Den høyeste temperaturen som ble registrert i teltene var 54 °C i Barents-teltet, mens temperaturen i de to andre teltene på samme tid var 49,5 °C. Utetemperaturen var da 31 °C. Forklaringen på at Barents var varmest, kan ligge i at dette er teltet med mørkest farge.

KOKE MAT

Ved en temperatur på 54 °C er det faktisk mulig å tilberede kjøtt. Dette er en vanlig temperatur å bruke ved for eksempel sous vide-matlagning. Det vil nok ta 1-4 timer, men da får du også et gjennomvarmet og mørkt resultat.

NORTENT VERN 1

Nortent, <https://nortent.no/>

VEKT: 3020 g

INNSENDIGE MÅL: Lengde 225 cm, bredde hode/fot ca 60 cm, på midten ca 110 cm

DUK: Ripstop silnylon 30D, vannsøyle 3000mm

GULV: 70D nylon, vannsøyle 10000mm

STENGER: 9,5 mm høyfast aluminium 7001/ lengde sammenpakket 38 cm

PLUGGER: 18 Y-plugger i aluminium, 18 cm

PRIS: 6215 kroner

Solid telt med mange smarte detaljer og løsninger. Bardunfestene i endene tres i løkker over stengenes kryss, slik at belastning overføres til stengene i stedet for duken. Alle utsatte punkter er forsterket med Dyneema, og teltet har ti barduner og mange festepunkter. Det tar litt tid å sette opp, men står som støpt i ruskevær. Materialene er solide – dette er ikke noe lettvektstelt, men gir skikkelig ly og vern når været slår om. I solskinn kan hele fronten åpnes for panoramautsikt.

Tre gode ventilasjonsåpninger sørger for lufting, og endeventilene kan hektes til barduner i vind. Innerteltet har seks oppbevaringslommer og syv ferdigmonterte opphengsløkker med tørkesnor. Barduner kan festes i elastiske løkker med snorlås når de ikke er i bruk. Forteltet gir grei plass til matlagning og utstyr. Grå plugger er lette å miste av syne, men teltet leveres med god norsk bruksanvisning og en smart borrelåssnor for stramming før pakking.

Solid, praktisk, står fjellstøtt, panoramautsikt, regulerbar lufting, mye oppbevaringslommer

Veier litt

	Montering/praktisk bruk
	Komfort/plass/vekt
	Sikkerhet/kvalitet/holdbarhet:
	Totalt

Av Dag
Kjelsaas

Her vurderer og
tester vi rimeligere
turutstyr. Produk-
tene er ikke testet
over lang tid.

STØVLER SOM HOLDER TETT

Før i tida kunne et par gummistøvler vare i årevis – så lenge du ikke trakk på en spiker. I dag er det vanligere med sprekker og lekkasjer etter et par sesonger. Denne modellen fra Avignon har vært i bruk i et halvt år, og holder foreløpig tett uten tegn til slitasje.

Komforten er bedre enn forventet, med en fotformet innersåle og god nok fleksibilitet til turbruk. Støtten er middels, men

tilstrekkelig for variert terreng. Sålen gir grei friksjon på våte og glatte underlag, men ikke i bratt lende. Støvlene oppleves litt små i størrelsen – prøv dem før kjøp hvis mulig. Strammingen i siden er typisk middelmådig: den gir litt justering, men ingen perfekt tetning.

Konklusjon: Alt i alt en OK gummistøvel.

AVIGNON AKKA HIGH V5

Widforss.no

Pris: kr 1099, (tilbud: kr 550)

Høyde (str 44): 41 cm

Vekt (par, str. 44): 2,25 kg

Materiale: Naturgummi

Innersåle: Uttagbar, fotformet

Mellomsåle: Støpt EVA

Fri for: PVC og PFC/PFAS

+ Gode på foten.

- Litt tunge. Stramming.

KASTER LANGT

Multifilamentlener består ofte av 4, 8 eller 12 tråder. Jo flere tråder, desto glattere og rundere line – og desto lengre kast. Denne 8-tråders varianten fra Villfisker passer godt til lett fiske i sjøen og til ørretfiske der du kan få overraskelser i mer enn kilosklassen.

Vi har testet den på en 2500-haspelsnelle, med flere hundre kast både i salt- og ferskvann. Lina kaster godt og holder seg jevn og glatt etter bruk. Som med de fleste multiliner opplevde vi noe snøresurr – særlig når lina ikke ble sveivet helt stramt inn – men det var ikke mer enn forventet.

Konklusjon: Bra multiline i forhold til prisen.

VILLFISKEN FISKESENE

europris.no

Pris: kr 129

Tykkelse: 0,14 mm

Lengde: 120 m

Oppgitt bruddstyrke: 7,8 kg

Farge: Askegrå

+ Sterk

- På esken anbefales en slukknute som er uegnet til multifilament.

PRAKTISK PUTE

På tur tyr mange fortsatt til den klassiske genseren som hodepute – en løsning som funker, men sjelden er særlig behagelig. Denne oppblåsbare puta tar minimalt med plass i sekken og veier så lite at du knapt merker den. Den er høyere i kantene enn i midten, noe som gir bedre støtte og gjør at den stort sett holder seg på plass gjennom natta, litt avhengig av hvor rolig du sover.

Ventilen må klemmes sammen med tennene når du blåser opp, og trykkes sammen med fingrene for å få ut lufta. Det krever litt øvelse, og særlig utblåsinga kan være en tålmodighetsprøve med frosne fingre. Men etter et par forsøk går det greit.

Konklusjon: Verdt å ha med på tur.

OPPBLÅSBAR PUTE

Kayoba.no

Pris: kr 99,90

Mål: 43 x 28 x 11 cm

Vekt: 70 g

Materiale: Polyester

+ Lett.

- Ventilen.

Av John
Arne Tungen
og Aktivt
Testteam

ANORAKK TILPASSET TUR OG JAKT

Bergans kaller denne nye modellen en turanorakk med jaktfunksjoner. Etter en god testperiode opplever vi at beskrivelsen stemmer godt.

Hogna 3L anorakk er helt ny på markedet, men vi har hatt modellen inne til test i flere måneder. Anorakken bygger på mange av løsningene fra den velkjente testvinneren Hogna 3L jakke, som Bergans har hatt i sortimentet i flere år. Resultatet er et moderne tur- og jaktplagg, inspirert av den tradisjonelle anorakken.

Materialet er et børstet og mykt

3-lags stoff som er både vind- og vanntett, samtidig som det støyer mindre enn et vanlig skallplagg. Anorakken har flere gode lommer med glidelås, tilpasninger for jaktradio, fast hette med gode justeringer og glidelåsåpninger for lufting. På den ene siden går glidelåsen helt ned, noe som gjør det enklere å ta plagget av og på. Glidelåsen kan også åpnes nederst for å gi bedre steglengde ved behov.

Passformen er solid og funksjonell, med god lengde i front og forlenget ryggstykke. Sammenlignet med en tilsvarende jakke gir anorakken bedre beskyttelse mot vær og vind, samtidig som den har færre slitedeler, svært gode luftemuligheter og høy bevegelsesfrihet. Alt i alt et gjennomført og robust produkt vi trygt kan anbefale.

HOGNA 3L ANORAK

www.bergans.com/no

Pris: 5999

Vekt: ca. 700g

Material: Polyester, polyamid, Bega membran med 15 000 mm vannsøyle og 15 000 g/m²/24t

XS-XXL

- + Solid, gode funksjoner til, tur, jakt og friluftsliv, god passform, generelt god kvalitet
- Lite negativt

LANGE ULLSOKKER

Sokker og underbukser er kanskje noe av det mest undervurderte utstyret, men etter vår mening også noe av det viktigste når man er på tur. Lesere av våre tester har nok lagt merke til vår forkjærlighet for gode ullplagg. Denne gangen har vi sett nærmere på en lang sokkemodell fra det norske merket Amundsen.

Amundsen Performance Socks er ikke i 100% ull, men inneholder 28% syntetiske fibre i tillegg til Wool Tec som hovedmateriale. Erfaring tilsier at et blandingsforhold på rundt 70/30 ull/syntetisk er optimalt for fjellsokker: varme, pustende og slitesterke.

Disse sokkene ligger tett opp mot dette, de ser bra ut, sitter godt på foten og er behagelige i bruk. Vi har testet dem mest i høye og halvhøye fjellsko under vindtette bukser, men de fungerer også fint til nikkere eller shorts. På hytta og i fjellhytter med kalde gulv har de også vist seg praktiske. De koster litt, men etter vår mening er de vel verdt pengene.

PERFORMANCE SOCKS

www.amundsensport.com/no

Pris: 549

Material: 72% Wool TEC, 26% polyamide, 2% elasten

Størrelse: 36-40 og 41-45

Flere fargekombinasjoner tilgjengelig

- + Stilig design, god komfort, god lengde, slitesterk, stort bruksområde
- Lite negativt

VANNTETT OG SOLID SEKK

Klättermusen er velkjent for solide og funksjonelle friluftsprodukter, og den nye vanntette sekkserien Vån skuffer ikke. Vår testmodell på 38 liter passet godt til dagsturer og helgeturer der man ikke pakker for mye.

Vi ble imponert over de tekniske løsningene: enkel justering av

VÅN VANNTETT RYGGSEKK, 38L

www.klattermusen.com/no

Pris: 3700

Vekt: ca. 1300g

Volum: 38L

Material: 100% ripstop polyamid, resirkulert materiale

- + Solid, vanntett, flere gode løsninger, grei egenvekt
- Ikke opplegg til drikkesystem

ryggglengde og skulderstropper, effektivt kompresjonssystem, godt med festepunkter og et hoftebelte som følger hoftenes bevegelser. Alt er løst på en elegant og svært solid måte.

Materialet i sekkeposen har en vannsøyle på 10 000 mm, og alle sømmer er teipet. Sekken er dermed helt vanntett mot regn. Den har generelt god slitestyrke med kevlarforsterkninger i bunnen, rulletopp, store sidelommer og smal ryggbredde som gjør den godt egnet til skiturer. En stiv aluminiumsramme spenner opp ryggplaten, og sekken sitter meget godt på ryggen.

SOLID REGNBUKSE

I store deler av landet går vi nå inn i en årstid preget av ustabilit og vått vær. Da er det godt å ha vanntette plagg som tåler litt røff bruk. Disse buksene fra Vikafjell er ikke laget for de mest høyintensive aktivitetene, men til rolige turer, hyttebruk og lette fotturer fungerer de utmerket.

Vi har testet både dame- og herremodellen. Passformen er romslig nok til at man kan bruke en annen turbukse under. Innerstoffet er behagelig mot huden, men om du vurderer å bruke dem utenpå en annen bukse, bør du prøve størrelsen før kjøp.

Buksene har løs og god passform, elastikk i livet, brede beltehemper, en lårlomme og to stikkommer – alle med glidelås. Resultatet er en solid, rimelig og vanntett turbukse

som passer godt til rolige turer, aktiviteter rundt hytta eller for eksempel en fisketur fra robåt.

ROLVSKVIL BUKSE

www.vikafjell.no

Pris: 1499

Vekt: ca 360g (herre L)

Material: 100% polyester, 15 000 mm vannsøyle, 5000g/m²/24t

Flere farger tilgjengelig, egne dame- og herreutgave, S-XXL

- + Slitesterk, lun, takler fukt godt, fin pris
- Egenvekt, litt vid passform til mer aktiv bruk

Av Peter
Nagy

PREY BULLET

GÅR SOM EN KULE

Prey Bullet er en pencil-wobbler med liten hakeskje, som gir et ekstra kick når den fyker gjennom vannet. Liten luftmotstand gjør sitt til at du får lange kast. Bullet har en slengende svømmestil, og selv på lave hastigheter ligger den høyt og fristende i vannet ved direkte innsveiving. Bullet lurer en rekke arter på kroken, både i ferskvann og saltvann.

Veil. pris: 149 kroner.

Leverandør: Prey

SIV

SMART SAKS

Det er ikke bare telefoner som er smarte. Multisaksa Siv i rustfritt stål gjør mer enn å klippe. Den taggete kanten fungerer som skjellskraper, og den har en linekutter du kan bruke selv mens den sitter i hylsteret. Deler du den i to, får du en praktisk kniv, og den er perfekt til å klippe agn. Siv kan enkelt klipses på havfiskedressen eller fiskeveska.

Veil. pris 349 kroner.

Leverandør: Sølvkroken

J-WALKER 100

GØYALT AGN

Det er både gøy og spennende å fiske kunstagn i overflaten, særlig når fisken biter på. Berkley J-Walker 100 er et klassisk walk the dog kunstagn. Tyngdepunktet ligger nær halen, noe som gir lange kast. Vipp på stanga, så svømmer den i sikksakk på overflaten. Det trigger abboren og gjedda til hugg. Kommer i fire knallfarger. Veil. pris: 139 kroner.

Leverandør: Berkley

OS

MYE FOR PENGENE

Sølvkroken har så fine norske navn på produktene sine. Denne haspelsnelleserien heter OS, men du må ikke stå ved et elveutløp for å fiske med den. OS er utviklet for å passe alle typer ferskvannsfiske og fungerer like bra til lett fjellfiske som til predator- eller laksejakt. Den er sterk, men likevel lett takket være lettvektsaluminium i både kropp, spole og håndtak. OS har 7+1 kulelager i rustfritt stål. Hvis du bruker den i saltvann bør den skylles godt i rennende vann etter bruk. Kommer i størrelsene 1000, 2500 og 4000. Veil. pris: 699 kroner.

Leverandør: Sølvkroken

CALDIA

SNERTEN SNELLE

Caldia har fått en ansiktsløftning, med den patenterte Airdrive i spole, rotor og bøyle. Slurebremsen er ytterligere forbedret og er supermyk når det gjelder å dempe fiskens første stress, og strammes deretter og bremser fiskens rømninger skikkelig. Årets modell kommer i størrelsene 1000S, 2000S og 2500S med ekstra grunn spole og opptil fem kilo bremsekraft, samt i 2500, 3000 og 4000 med standard spole og ti kilos brems. Veil. pris: 2869 kroner.

Leverandør: Daiwa

Tekst:
Peter Nagy

KEB GTX JAKKE

SNART KOMMER VINTEREN

Det er deilig å tenke på at snart kan vi leke oss i snøen, men du trenger ikke skiføre for å kose deg med denne myke Gore-Tex-skalljakken som både er vanntett, vindtett og pustende. Et smart snitt sørger for god passform og bevegelsesfrihet. Hetten gir god beskyttelse uten å begrense sikten eller muligheten til å bevege hodet, og lommene er plassert sånn at du kommer til selv om du har på deg klatresele eller ryggsekk.

Veil. pris: 7999 kroner.

Leverandør: Fjellreven

TX4 EVO GTX

PÅLITELIG I BRATTA

La Sportiva Tx4 Evo Gtx ble i år kåret til årets beste tursko i krevende terreng av nettstedet Gearjunkie. Skoen er perfekt egnet for fjellturer i variert terreng. Med Gore-Tex, overdel av robust semsket skinn og tåbeskyttelse i gummi er den svært vanntett. Vibram® MegaGrip yttersåle gir topp grep og beskyttelse i ulendt terreng.

Veil. pris: 3449 kroner.

Leverandør: La Sportiva

TURBOK FRA DNT

PÅ UKJENTE STIER

I «Våre best bevarte hemmeligheter» byr DNT på de beste Norge naturopplevelsene utenfor allfarvei. DNT-foreninger over hele landet røper sine lokale favoritter og boka har tips til korte og lange fotturer, skiturer, hytte-til-hytte-ruter, padle-ruter i spektakulære omgivelser, landets fineste sykkelstier og romantiske hytteturer. Forfatter er Dag Terje Klarp Solvang.

Veil. pris: 449 kroner.

Leverandør: Cappelen Damm

THULE CAPPY

SMART SELE

Det er ikke alltid plass til et hundebur i bilen, og da er denne kollisjonstestede bilselen super-smart. Hunden får kongeplass i bilsetet, og ved en bilulykke vil den være godt sikret. Selen er konstruert for å tåle bråstopp og kollisjoner, og gir pålitelig beskyttelse ved å sikre hunden med bilens eget setebeltesystem. Selen er lett å ta på og gir både bevegelsesfrihet og komfort, slik at hunden kan slappe av, sove eller bevege seg under turen. Fås i tre størrelser.

Veil. pris fra: 1069 kroner.

Leverandør: Thule

FLEECEWOOL V2 JOGGERS

MYK OG GOD

Joggebukse er et morsomt ord, for de kan brukes til alt, bortsett fra jogging. Fleecewool Jogger er en luftig og myk bukse i 93 prosent merinoull og 7 prosent resirkulert polyamid. Bruk den som kosebukse i sofaen eller under vindbuksa på de kaldeste vinterdagene. Buksa har en romslig passform og er ekstra slitesterk.

Veil. pris: 1699 kroner.

Leverandør: Aclima

BENGT-ARE BARSTAD FEIRET 2000 DAGER UTE

FANT FRIHETEN OG KJÆRLIGHETEN I NATUREN

Omkranset av sine nærmeste, turvenner og gode medhjelpere forteller Bengt-Are Barstad om kjærligheten til naturen, kjæresten og livet som uteligger i norsk natur.

Tekst: Anne Karen Holstad og Christer Rognerud
Foto: Christer Rognerud

På ei idyllisk strand ved innsjøen Feren i Meråker sitter en av Norges mest kjente frivillige uteliggere. Bengt-Are Barstad (53) tar imot oss med åpne armer da vi ankommer leirplassen.

Han er i strålende humør og klar for å markere at han har vært ellevill 2000 dager ute, uten å ha vært i sivilisasjonen. Familie, venner og gode medhjelpere har tatt turen for å feire jubileet sammen med ham.

– *Hvordan føles det å nå målet?*

– Akkurat nå må jeg si at jeg er litt melankolsk. Bak meg ligger så utrolig mange fine turminner. Det er litt trist å tenke på at denne epoken i livet mitt er over. Samtidig lever jeg veldig i nuet, siden jeg bor ute, forteller Barstad.

INGEN BRAGD

Å være ute så lenge i all slags vær er en bragd. Et liv utenom det vanlige. Et liv borte fra sivilisasjonen, som virker strabasøst og uoverkommelig for de aller fleste, men for vill-

FRIHET: Bengt-Are Barstad ønsker ikke å gi slipp på den friheten han har som moderne uteligger, og vil aldri leve et normalt liv igjen.

markingen handler ikke dette om prestasjoner.

– Jeg føler ikke at det jeg har gjort er en bragd. Jeg har vært på en veldig lang tur, og gjør ikke dette for å bevise noe. Det er nok mange som ser på meg som en tulling. En turtulling. Men det syns jeg er helt greit. Samtidig finnes det folk som er mye på tur og som drømmer om å gjøre det samme. De forstår den kjærligheten til naturen som jeg har. Men drømmer du om å dra 2000 dager på tur, tror jeg egentlig du skal la det

**FANT
TONEN:**

Sissel Hvitsand tok turen til Indre Troms for å besøke Bengt-Are. De fant raskt tonen og i dag er de kjærester.

► **BENGT-ARE BARSTAD (53)**

Født: 29. desember 1971. Fra Orkland i Trøndelag.

Sivilstatus: Kjæreste med Sissel Hvitsand. Har to voksne sønner, Martin og Elias, fra et tidligere forhold.

«**Kaospatruljen**»: Med seg på turen har han fem huskyer, Tapper, Kvass, Kaos, Kvikk og Fryd.

Følg villmarkingen på Instagram: @barefriluftsliv.

Facebook: Bare friluftsliv/Bengt-Are Barstad.

YouTube: Bare Friluftsliv. Nett: www.barefriluftsliv.no.

Egen TV-serie på Naturkanal1

DYKTIG FLUEFISKER:
Helt siden Bengt-Are var liten gutt, har han vært en ivrig sportsfisker. Nå er det fluefiske som gjelder.

GRÅTKVALT:
Eventyreren knekker sammen da han tenker på at huskyene Tapper og Kaos ikke har mange år igjen å leve.

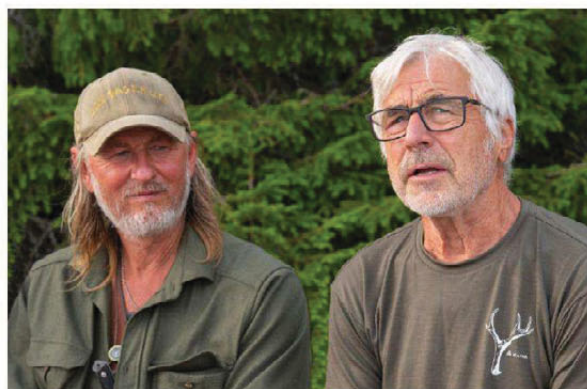

> 6 ÅR I NATUREN

Bengt-Are Barstad sluttet i jobben som butikkansatt på Sport 1 Orkanger i juni 2019, solgte bilen og stort sett alt løsøre for å realisere turdrømmen han hadde hatt i nesten 30 år. Han varmet opp til 1000-dagersturen med et halvt år på tur, med start fra Gutulia nasjonalpark 6. juli 2019. Da Barstad la ut fra Tomtvatnet i Levanger 1. februar i 2020, var målet å være 1000 dager, uten å være i sivilisasjonen. Etter å ha fullført 1000 dager, ble målet 2000 dager ute. Da målet var nådd, bestemte han seg for å være 6 år ute. Villmarkingen er ikke selvforsynt med mat og utstyr på turen. Hver tredje eller fjerde uke får han matforsyninger og annet nødvendig utstyr.

Christer Rognertud

FAR OG SØNN:
Far Terje Barstad har sørget for at sønnen har fått forsyninger med proviant og nødvendig utstyr.

være. Du må ofre mye. Tilknytningen til sivilisasjonen. Å være hundre prosent i naturen byr på utfordringer, understreker Bengt-Are.

FANT KJÆRLIGHETEN

Selv om han har levd som moderne uteligger og nomade, stort sett kun med selskap av huskyene sine, har han mot alle odds funnet kjærligheten. Ryktene har fulgt paret en stund. Fra deres første møte i Indre Troms, en rosa bikini på teltduken i Børgesfjell, til at kjæresten Sissel Hvitsand sitter på benken ved siden av ham ved vannkanten her i Meråker.

Det lyser av øyene hennes når hun kikker bort på Barstad. Han smiler varmt tilbake. Når vi lurar på hvordan det er mulig å finne kjærligheten på tur, er han kjapp i replikken.

– Det er på fjellet det skjer, vettu!

Hvitsand forteller om det første møtet. Etter kun å ha utvekslet noen meldinger, tok hun turen fra Trøndelag til Dividalen i Indre Troms, hvor

STRANDFEST: 2000 dager ute markerte Barstad ved å invitere familien, turvenner og gode medhjelpere til strandfest i Meråker.

Barstad oppholdt seg. Med seg på turen hadde hun med sin egen husky, og var veldig spent på hvordan det første møtet ville bli.

– Jeg kjente ham ikke, og tenkte at han var rar. Men det er han absolutt ikke. Vi var på tur sammen uten mobildekning i halvannen uke. Det var veldig fint og ble full klaff! Men det er langt til Indre Troms, derfor tok det noen måneder før jeg hadde muligheten til å dra dit igjen. Etter det har vi møtt hverandre omtrent en gang i måneden, forteller Sissel.

Det er ikke hvem som helst som får mulighet til å dele telt og ligge i en dunge med hunder. Bengt-Are bryter inn med et glimt i øyet, og understreker at han ikke er så lett på tråden.

– Sissel fikk ikke sove i teltet mitt den første natta, men det fikk hunden hennes, sier han og ler godt.

Da hun får spørsmål om hva hun tenker om prestasjonen til Bengt-Are, kaster hun et beundrende blikk mot ham.

– Jeg er imponert. Når jeg blir våt og kald, og har vært ei uke eller to på tur, drar jeg bare hjem. Mens han blir igjen. Alt er vått. Soveposene og utstyret er vått. Det er ikke bare godværsdager. Jeg er veldig stolt av ham!

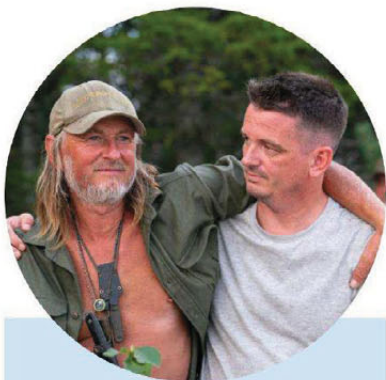
UNIKE STØTTESPILLERE

I flokken rundt Barstad finner vi gode støttespillere. Nær familie og gode turvenner. Medhjelpere som har vært med underveis og som har gjort prosjektet mulig. Bengt-Are kan ikke rose dem som har hjulpet ham nok.

– Jeg er veldig takknemlig for alle som har bidratt og vært med i ulike sammenhenger. Som har fraktet inn mat, vært psykiske støttespillere, kommet med gode tips og bidratt. Det er litt vemodig å sitte her sammen med dere i dag, men samtidig veldig trivelig, sier han.

Foreldrene til Barstad har støttet sønnen hele veien. Moren Eli Anita er ikke til stede, men har ordnet sodd

➤ TETT PÅ BARSTAD

Foto- og filmfotograf Ole Grotbæk Heggen har mottatt alt filmmateriale som Bengt-Are Barstad har filmet i 2000 dager. Dette råmaterialet har Heggen redigert og regissert til en TV-serie på Naturkanal 1, i samarbeid med produksjonsselskapet TMM i Levanger. Da 2000 dagers-jubileet ble feiret lørdag 2. august 2025, hadde Heggen og TMM produsert hele 300 episoder fra tureventyret. Gjennom dette arbeidet har Heggen kommet svært tett på Barstad, og få kjenner prosjektet og eventyreren bedre enn ham. Det som imponerer Heggen mest, er den genuine kjærligheten Bengt-Are har for alt liv i naturen.

til alle for anledningen. Faren Terje er tydelig stolt og forteller om turdrømmen Bengt-Are har hatt siden han var ung.

– Jeg tror alle har en drøm i seg gjennom livet om noe de ønsker å realisere, men så er det dessverre sånn at det ofte kommer kjepper i hjulene som gjør at vi ikke får det til. Dette prosjektet har vært en drøm som Bengt-Are har hatt i mange år. Siden han var 18 år og fikk lov å dra på sin første lange ekspedisjon har turene blitt lengre og trangen til å være ute i naturen blitt større.

KREVENDE PROVIANTERING

Mor og far Barstad har stått for logis-

tikken. Innkjøp, vasking av klær og organisering. Det har blitt mange lange bilturer med proviantering. Den lengste turen på 180 mil.

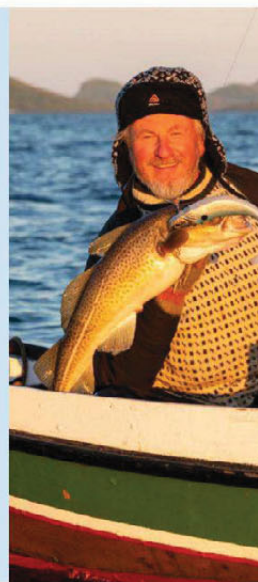
– Vi har stått han av. Det har gått bra og har gitt oss mange gode opplevelser sammen. Jeg pleier å ha to til tre overnattinger når jeg først besøker Bengt-Are, og da har vi noen faste ritualer. Først gir vi hverandre en klem, så drikker vi en «streamy» sammen. Det er veldig trivelig, selv om det ikke alltid er like enkelt å komme fram til leirene hans. På det meste har vi gått seks timer inn til leirplassen, legger far Terje Barstad til.

Etter 2000 dager på tur skulle vi

➤ NORDLANDSBÅT

Bengt-Are brukte en 19 fots nordlandsbåt på ro- og seilturen sin. Nordlandsbåt er et samlebegrep for tradisjonelle klinkerbygde båter bygd i Nordland, Troms eller Finnmark. Båttypen var i mange hundre år den vanligste båttypen på kysten nord for Nord-Trøndelag. Første gang båten nevnes i skriftlige kilder er på 1500-tallet. Båttypen er nok likevel eldre enn som så, trolig var denne typen også brukt i vikingtiden. Den kommer i mange ulike størrelser.

tro at Bengt-Are begynte å bli mett av turlivet, men den entusiastiske naturmannen er ikke helt ferdig ennå. Han har bestemt seg for å fortsette et halvt år til.

11. februar 2026 er det seks år siden turen startet fra Tomtvatnet i Levanger.

– Da er sirkelen sluttet. Det var der jeg startet, og der vil jeg avslutte prosjektet. For meg blir nok det et veldig sterkt øyeblikk. Det som er litt trist er at hundene begynner å bli gamle. Tapper er da nesten 11 år og Kaos 10 år, sier Bengt-Are.

TRIST OG GRÅTKVALT

Villmarkingen blir stille. Rørt. Tårene

RISKY

BUSINESS:

Barstad forteller at ro- og seilturen fra Gildeskål til Malangen er noe av det fineste og farligste han har gjort på turen.

presser på. Han kikker utover vannet. Må ta seg sammen. Gruer seg til at to av hans nærmeste firbeinte venner skal gå bort. Hundene som betyr alt. Sammen har de klart det. Holdt sammen i tykt og tynt. Trivsel, kaos og kos.

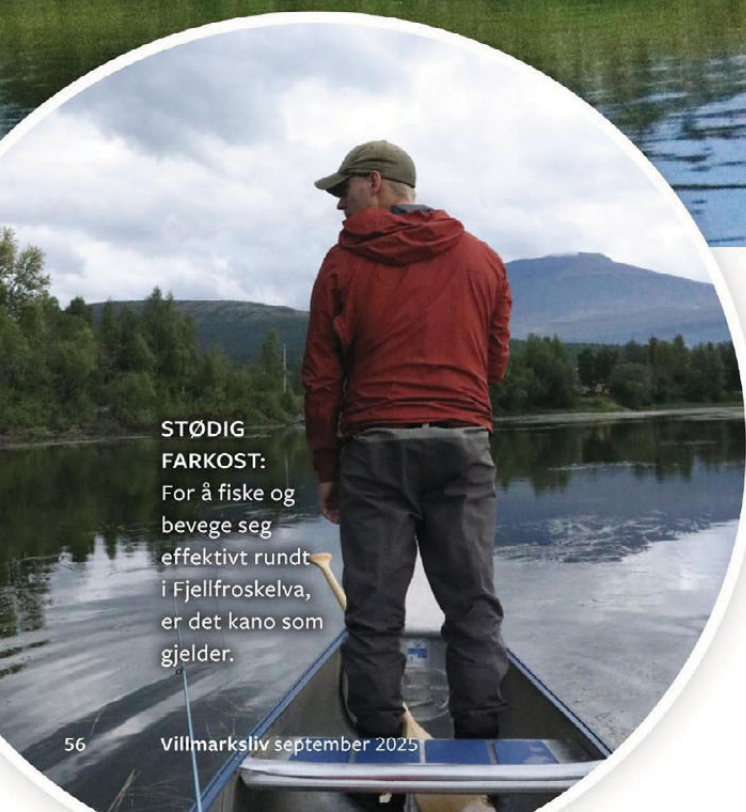
– Sånn er livet med dyr, dessverre, sier han gråtkvalt.

– *Hva skal du gjøre når sirkelen er sluttet?*

– Jeg lever et liv og har en frihet som egentlig ingen andre har. Jeg vil på mange måter fortsette å leve det livet jeg lever nå. Men det blir nok til at jeg viser meg litt omkring i Norge på messer og foredrag også, avslutter Bengt-Are. ●

ØRRET, HARR OG DEN FORHATTE GJEDDA

MED KANO I FJELLFROSKELVA

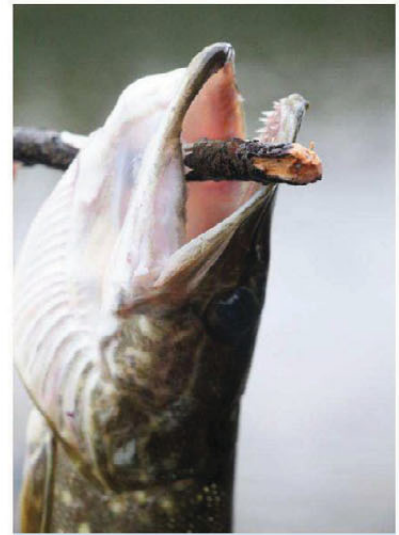

**STØDIG
FARKOST:**

For å fiske og bevege seg effektivt rundt i Fjellfroskelva, er det kano som gjelder.

Som en ekte indianerelv slynger den seg igjennom furumoene nedover dalen. En drømme plass for den ivrige sportsfisker, og et paradys for den lystige padler. Men hvordan stiller det seg nå, etter at gjedda har meldt sin ankomst?

Tekst og foto: Kjell-Harald Myrseth

> FJELLFROSKELVA

Sideelv øverst i Målselv-vassdraget, med tradisjonelt gode forekomster av ørret og harr, men også røye og «feilvandret» laks er å få.

Statlig fiskekort for ferskvann kjøpes på inatur.no, og nærmeste tettsteder Øverbygd og Holt med Bardufoss som nærmeste flyplass. Det er ingen organiserte utleierytter av kano/båt, men flere private har det tilgjengelig.

Elva har en øvre og en nedre del, hvor noen store fosser skaper et naturlig skille. Den øverste delen er preget av «lomboler» som det ellers strømmen renner gjennom. Den nedre delen, som er mest interessant for sportsfiske, slynger seg derimot rolig ned mot Målselva (lakseførende) som den senere blir en del av. Det er mulig å vandre langs Fjellfroskelvas bredder, men en farkost er absolutt å anbefale.

Fjellfroskelva er en sideelv øverst i Målselvassdraget, som har sine kilder ved Fjellfroskvannet, Takvannet og de øvrige fjellvannene rundt. Et parti med hardføre fossefall lager et markant skille på en øvre og en nedre del, der flere de siste tiårene har fått øynene opp for den nederste delen. Her huser store eksemplarer både av ørret, røye og harr, samt en og annen

**VAKRE
OMGIVELSER:**
Elva slynger seg rolig gjennom skogen som er spekket av spennende kjoser og dyprenner.

«feilvandret» laks. Vannet renner rolig i sikksakk gjennom skogen, og er spekket av spennende kjoser og dyprenner. Harr- og ørretfiske har vært et av landets beste, med største brunørret tatt på 8,6 kilo i 2007.

NYE TIDER

Men for seks-sju år siden skjedde det noe. Gjeddene begynte å sige inn, og i de følgende årene eksploderte

bestanden radikalt. Hvordan og hvorfor, framstår som et stort mysterium, selv om det er flere teorier i omloop.

Har klimaforandringer skylden? Har en avgjørende faktor i næringskjeden endret seg, slik at gjedde plutselig har fått fritt spillerom? Var den satt ut av hensynsløse miljøkjellringer?

Det er bare det, at det alltid har

> GJEDDE

- Gjedd (Esox lucius) finnes i Europa, Asia og Nord-Amerika. Den liker grunne innsjøer og stilleflytende elver med mye vegetasjon.
- I Norge finner du gjedde naturlig på Østlandet, i Trøndelag og i Finnmark.
- Det hersker usikkerhet om når gjedda kom til Norge, men den har vært på plass i mange hundrede år.
- I nyere tid har gjedda fått hjelp av mennesker til å spre seg. Det regnes i dag som miljøkriminalitet, siden gjedda ofte utrydder den eksisterende bestanden i et vassdrag.
- Gjedd er i dag regnet som en regional fremmedart i kategorien «svært høy risiko».

fantas gjedde rundt om i Målselv-vassdraget, dog sparsomt og kun på begrensede områder. For dem som bestrider den påstanden – øverst inne ved Svenskegrensa i Dividalen ligger Håvgajári (Gjeddevannet), som en kilde til både vann og hvitfisk til den velkjente og folkekjære lakseelva. Fjellfroskelva på sin side, er egentlig den «perfekte» gjeddeelv, med rolig vann, mudderbunn og plenty av siv. Så hvorfor i alle dager har den ikke blitt invadert tidligere?

FLOM-GJEDDE?

Selv tror jeg det har en eller annen

sammenheng med flommen i 2018, da Målselva var så stor at den presset sideelvene baklengs oppover elveleiene. Man kunne ta seg fram med kano midt i den tykkeste furuskogen. I tillegg til Fjellfroskelva, fikk enkelte skogstjern også en oppblomstring av «ufisken», og det på tross av at det aldri før har vært annet enn ørret der.

I KANOENS ESS

For å fiske og bevege seg effektivt rundt i Fjellfroskelva, er det kano som gjelder. Den nedre delen er flere kilometer lang, og mange av de beste fiskeplassene er langt unna vei.

VOKSEN

HARR: For den ivrige tørrfluefisker, er harren fantastisk moro. Og i Målselv-vassdraget kan man få eksemplarer som kan konkurrerer om norgestoppen.

Peter Åsheim og undertegnede er to lokale kompiser som har fisket sammen siden barndommen. Vi har nettopp skjovet oss ut, og med flytevestene på, padler vi oss oppover elva. Det er lett regn i lufta, og de alpine fjellene er dekket med en mystisk sløttåke. Skogen strekker seg grønn og våt innover land og minner oss om at vi har hele denne perlen for oss selv.

Det er særdeles lite vann i vassdraget, noe det egentlig har vært hele sommeren. En tidlig og snøfattig vår, samt lite nedbør ellers har skylden, selv om det heller ikke har vært noen

KASTEKUNST: Med den tette skogen som en barriere bak, må det speykast til for å nå fram til ørreten.

direkte tørke. Insekter har det også vært lite av. Bortsett fra noen heftige uker i månedsskiftet juni/juli, finnes de nesten ikke i det hele tatt. En merkelig sommer har det vært, og enda er vi bare midtveis i august.

NORDENS KROKODILLE

Vi går i land der vi vet om en dyprenne med store kampesteiner. Her bruker det å stå smålaks, og tidlig på sommeren når den er skinnende blank, kan man lett få øye på den i det klare vannet. Men nå er det bare så vidt driv, og om det er noe der, er de ikke interessert.

Jeg slenger heller en sluk inn i sivkanten på den andre siden, i håp om å lure noe fram. I samme øyeblikk som jeg begynner å sveive, hogger det plutselig til. I sekundet etterpå hyler det voldsomt i snella, idet skumspru-

ten står i været som en foss. Men da jeg fortsetter å sveive, kommer det bare en pinne av en gjedde til syne. Da ser jeg hva som egentlig er på ferde. Knappe meteren bak følger en stor skygge, tre ganger større enn fisken på kroken. Plutselig går den til angrep på ny, biter seg fast midt på, og ruller seg rundt som en krokodille. Gang på gang gjentar den affæren, til den til sist sitter fast og nekter og slippe taket.

Da kommer Peter til utsetning, og finner det best å ty til den ene padleåren som våpen. Så gir han stor-gjedda en karamell så den svimer av på flekken. Fremdeles med tennene godt plantet i byttet.

TØRRFLUEFISKERENS ELDORADO

Den offisielle norgesrekorden på

harr er usle 1,9 kilo. Men selv vet vi om flere fisker godt over dette målet som er tatt her i Målselvvassdraget. Folk finner tydeligvis ikke harren så

BRUNØRRET: Vassdraget huser fine ørreter også. Største registrerte fisk er for øvrig på 8,6 kg i 2007.

interessant. Og rart er det, for morsommere tørrfluefisk skal man lete lenge etter, sprelsk og bitevillig som den er. Fortreffelig god på smak er den også når den ligger smørstekt og fersk i panna.

Som vi sakte driver nedover elva, glir den ene harren etter den andre forbi – bare så vidt skremt av kanoen. Flere av dem er store, anslagsvis godt over kiloen. I et bredt og rolig parti, med greiner hengende over dyprenna langs land, stopper vi opp.

Jeg stiller kanoen i posisjon mot

en harr som står stille bak en stein. Vi fikk øye på den idet den var oppe og snappet en vannløper. Peter reiser seg rolig og begynner å kaste.

Fortommen skyter ut, og en svart-rød tørrflue lander elegant på den blanke overflata. Idet flua kommer sigende over fisken, hogger den til. Peter venter et øyeblikks sekund, før han rykker til. Der sitter den! Et par ganger er den oppe i lufta, og for å være på den sikre siden setter vi kursen mot land. Et vakkert eksemplar, brei over ryggen,

BEREDT: Med velprøvd utstyr lokal kunnskap, er kanoen beste framkomstmiddel i elva.

og med sølvblanke blinkende skjell. Vi beregner den til 1,3 kilo!

ØRRET PÅ GRUNT VANN

Om det er temperaturen i vannet, eller andre faktorer som spiller inn, så ser vi lite til den før omtalte ørreten.

Ikke før vi kommer nær der Fjellfroskelva munner ut i Målselva, får vi øye på en brun skygge i kontrast mot de grå steinene. Like under en av de få brekkene som finnes. Kanskje er det den strie strømmen som frister? Her er det også mindre siv, og dermed færre gjem-

Tom Furuset

➤ HVA SKJEDDE?

Det vi lokale, og sikkert mange andre også lur på, er hva var som skjedde med Fjellfroskelva for noen år tilbake? Er det noen som vet noe som offentligheten burde ha rede på?

Flere vann og elver i Indre Troms er stadig objekt for Universitet i Tromsø (UiT). Burde ikke dette fattes interesse for hos noen ivrige biologistudenter og/eller forskere? Og hva med våre høyere makter i miljødirektoratet? Burde ikke de også komme på banen i kampen for å bevare våre fiskeelver?

I mellomtiden har alle lokale, og de som besøker området, et viktig ansvar: Å sørge for at ikke gjedda sprer seg til flere vann og elver. Samt å holde øyne og ører oppe, så ikke noe lignende skjer igjen.

meplasser for aggressive «krokodiller».

Peter står på land og manøvrerer flua mellom sprikende greiner. Ørreten er mye mer var enn sin fetter harren, så her gjelder det å ikke vekke oppsikt. Men den brune, strihårede flua lander feil og driver for langt til venstre for fisken. Et nytt kast må til, og denne gangen treffer Peter perfekt.

Ørreten biter med det samme flua passerer. Ned i kulpen under brekket går den, så dypt den kan for å slippe

unna. Et nytt utras følger, før fisken legger seg over på siden og gir opp.

NATUR I FORANDRING

Når vi omsider padler hjemover, har vi flere fine fiskeopplevelser på minnet og middag til familiene der hjemme.

At Fjellfroskelva fremdeles er en god fiskeelv, er det ikke noe tvil om. Men om man forventer seg «gamle dager», med kun de fire laksefiskene på etter kroken, blir man nok fort skuffet.

Gjedda er kommet for å bli og har i store områder tatt over hele biotopen. Ørreten virker å ha lidd mest for gjeddas «okkupasjon» og ser ut til å ha fått en kraftig tilbakegang.

Harren på sin side virker å ha blitt større, men samtidig betraktelig færre. Før kunne man se store stimer med harr i forskjellige kaliber. Nå opptre de nesten bare som enkeltindivider.

Men det må understrekes at dette bare er antagelser basert på våre erfaringer. ●

Av Tom
Schandy

**STORE
PROTESTER:**

Demonstranter sperrer anleggsveien i Stilla i protest mot utbygging av Altavassdraget i 1979. Slagordet «La elva leve!» var å se over hele landet.

KAMPEN OM ALTAVASSDRAGET

KONFLIKTEN SOM ENGASJERTE HELE NORGE

Kampen om Alta-Kautokeinovassdraget preget nyhetsbildet rundt 1980. Lenkegjenger, sultestreik og samiske rettigheter var i fokus gjennom noen dramatiske år, en kamp naturvernerne til slutt tapte.

Altaelva har gjennom uminnelige tider skåret seg dypt inn som et økehogg i det slake landskapet på Finnmarksvidda, og vannmassene har dermed skapt et av landets vakreste naturformasjoner.

Starten på vassdraget som egentlig heter Alta-Kautokeinovassdraget, er flere småvann og store myrer inne ved grensen til Finland. Finnmarks tredje største vassdrag drenerer hele den vestlige delen av Finnmarksvidda.

UNIK CANYON

Sautso, elvekløfta i Altaelva, er meget imponerende. Ved et besøk til denne

naturperlen får du en praktisk innføring i geologi. Nederst i de stupbratte fjellsidene ligger grunnfjellet, over veksler skiferen i rødt og grønt, mens de yngste bergartene som kom vestfra, ligger øverst.

Skiferen har lett for å sprekke opp og forvitre, og derfor består mellom-sjiktet i Sautsos lange skrån timer mot elva av typisk rasmark.

Totalt er Sautso seks kilometer lang og 300-400 meter bred, og dette er regnet som Norges største elvekløft.

KONFLIKTEN

På slutten av 1970-tallet og begynnelsen på 1980-tallet skulle vassdraget bli

gjenstand for en opprivende konflikt – mellom samer og naturvernere på en side, og landets myndigheter på den andre. Det ble en gedigen nyhetssak og en av de største naturkonfliktene vi har sett i vårt land. Der Altaelva skjærer seg ned i Sautso canyon, tenkte landets ledere at det måtte være fint med en demning.

De første planene om utbygging av vassdraget ble lagt fram allerede i 1968 av Vassdragsdirektoratet. Et slikt forslag gikk ikke upåaktet hen. Forslaget fikk kraftig kritikk, og allerede i 1973 ble «Altautvalget for bevaring av vassdraget» dannet. De samiske interessene, reindriftsinteresser og andre miljøverninteresser sto sentralt da utvalget ble dannet.

SKULLE LEGGE BYGD UNDER VANN

Noen år tidligere hadde man hatt Mardøla-aksjonen, men det som var

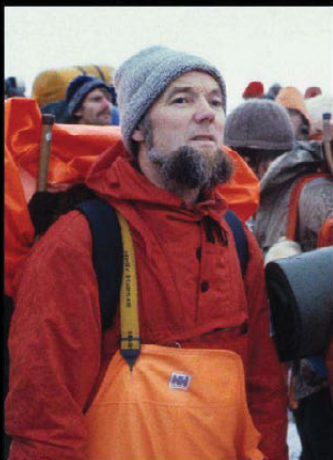

SLIK BLE DET: Kraftmagasinet til Alta kraftverk. Demningen for magasinet rager 110 meter over elvas naturlige leie.

NTB

BLE LANDSKJENT

NTB

Alfred Nilsen var aksjonsleder for Folkeaksjonen mot utbygging av Alta/Kautokeino-vassdraget. Han satt selv i lenkegjengen, og ble båret bort av politiet og ble til slutt dømt etter oppviglerparagrafen. Nilsen døde 15. mars i år, 92 år gammel.

SAMER OG MILJØVERNERE:

Demonstranter stenger anleggsveien i Øvre Stilla. Politiet står klar til å fjerne dem.

spesielt denne gang, var de negative konsekvensene for samisk reindrift. Ikke bare skulle man lage en demning, men i forslaget lå også en fullstendig neddemming av den lille samebygda Máze lenger opp i elva. I 1979 ble det dannet et «Aksjonsutvalg mot neddemming av Masi». I august dette året møtte Stortingets kommunalkomite 400 demonstrerende samer.

Likevel ga Finnmark fylkesting sin tilslutning til den store utbyggingen der Masi skulle legges under vann. I 1971 gikk styret i NVE inn for konsekjonsbehandling av Alta-vassdraget, mens Kautokeinos kommunestyre gjorde vedtak mot enhver utbygging.

Miljøvernernes argumenter gikk på elvas betydning for laksen, samt for jordbruk og klima og de andre særegne naturkvalitetene. Alta-canyonen er blant annet kjent for sine mange klippehekkende rovfugler, samt sjelden flora.

Politikerne vendte døve ører til alle motargumentene og fortsatte

planleggingen. Etter en lang kamp, ble imidlertid forslaget om å demme ned bygda Masi unntatt planene for utbygging i 1973.

I 1978 ble Folkeaksjonen mot utbygging av Alta-Kautokeino-vassdraget dannet. Den fikk 85-100 lokal-lag og 20 000 medlemmer og samlet inn mer enn 15 000 underskrifter som ble oversendt Stortinget. Men det hjalp ikke. Stortinget vedtok en utbygging med en installasjon på 150 MW og bygging av en 110 meter høy demning ved Savcu.

SIVIL ULYDIGHET

Det var nå det virkelig tok av, og det som ble til den store Alta-konflikten som vi har hørt om i alle år. For i 1979 var året da folkeaksjonen tok i bruk sivil ulydighet for å stanse anleggsarbeidet.

Den påfølgende høsten slo også en gruppe samer opp telt utenfor Stortinget og krevde at utbyggingen ble stoppet. Men myndighetene var steile. Demningen skulle bygges uansett. Dermed startet samene med

sultestreik. Vi som er godt voksne, husker godt TV-filmene av samene foran Stortinget. Det var dramatiske og opprørende scener.

Alta-saken utviklet seg i to retninger. Folkeaksjonen gikk for sivil ulydighet, men Norges Naturvernforbund ville føre en juridisk kamp for vassdragsvernet.

Mens Naturvernforbundet stevnet Olje- og energidepartementet for Alta Herredsrett for mangelfull saksbehandling og uriktige opplysninger i konsesjonssøknaden, ble anleggsmaskinene stoppet for første gang av demonstranter i Stilla-området 15. juli.

17. september slo politiet til og arresterte 90 demonstranter, samtidig som sultestreikende samer hadde slått leir foran Stortinget. Regjeringen ba om at aksjonen ble innstilt og lovet at det skulle komme en melding om regjeringens arbeid med å

gjennomføre Stortingets vedtak om utbygging.

TILSPISSET SITUASJON

Man tenkte kanskje at det nå blir det fred, men da meldingen kom, ble det nye konfrontasjoner. Det var i mellomtiden lagt fram nye rapporter om rovfugl, men det hadde null innvirkning på myndighetene.

21. mars 1980 ble Stortingsmelding nr. 61 lagt fram, og her ble det gitt klart uttrykk for at regjeringen mente at det ikke forelå nye momenter i saken. 29. mai demonstrerte 2000 personer mot utbyggingsplanene i Oslo. Alta-saken ble så behandlet for tredje gang i Stortinget. Et forslag om vern ble avvist med 32 mot 95 stemmer. Dette førte til at Folkeaksjonen i juli dette året gjennomførte «Stillamarsjen» med 700 deltakere. Situasjonen tilspisset seg ytterligere utover høsten.

GAMMEL KONFLIKT

Da Norge kom under Danmark, oppsto den første konflikten om Alta/Kautokeinovassdraget. Da de svenske handelsmennene eller kongens skatteoppkrevere ble nektet adgang eller opphold til blant annet Altaelva, oppsto en strid som varte fra 1607 til 1610. Den endte med en krig mellom Sverige og Danmark/Norge om herredømmet over nordområdene hvor striden om Alta og Tana var sentral. Krigen foregikk i det sørlige Sverige og ble kalt Kalmarkrigen. De danske kongene og adelsmennene så på laksen i Nord-Norge som en attraktiv vare, spesielt altalaksen «på grunn av sin fedme og nydelighet».

NTB

FJERNET MED MAKTT: Politiet fjerner demonstranter som hindrer anleggsarbeidet i Stilla ved Alta i januar 1981.

LENKEGJENGEN

Det var under Altakampen at kjettinger og lenker ble brukt for første gang. Kjettingene som ble brukt, tålte 60 tonn trykk. Men enda større tiltro hadde de til klavene som holdt om kjettingene. De var bygd av spesialstål.

For å åpne låsene, som ikke kunne brytes i stykker, måtte man ha spesiallagd nøkkel. Politiet lå i treningsleir for å bruke vinkelsliper for å få av kjettingene.

Avtalen var at nøkkelen skulle gjemmes på et trygt sted, men politiet hadde fått rapport fra noen som oppholdt seg i leiren. Så de kunne gå rett bort til personen som oppbevarte nøkkelen i skoene.

Tom Schandy

ROVFUGLER I DALEN

De bratte skråningene i canyonen er en svært spesiell biotop, og det favoriseres av enkelte spesialister. Blant annet er området kjent for en rekke klippehekkende rovfugler som fjellvåk, jaktfalk, tårnfalk og kongeørn. Det er få eller ingen andre steder i Norge hvor det er tettere bestand av disse artene.

2. januar 1981 etablerte Folkeaksjonen verneleiren i Stilla, i et januar-mørke med 35 kuldegrader.

«Der var vi på plass med 800 demonstranter om kvelden 13. januar, mens vi ventet på de 600 politifolkene som kom marsjerende i kolonner for å bære oss bort fra 0-punktet. Dette var den tyngste opplevelsen for meg under hele perioden med Folkeaksjonen. For samtidig som jeg følte avmakt og sinne, som ikke skulle vises, følte jeg et voldsomt ansvar for alle de som var møtt opp til denne store konfrontasjonen», skriver aksjonsleder Alfred Nilsen i sin bok om konflikten.

SLAGET BLE TAPT

Politifolkene var kommet med eget skip til Alta, og aksjonen startet 14. januar. I løpet av årets to første måneder ble hundrevis av demonstranter skåret ut av lenker, båret bort og bøtelagt.

Rundt 1000 demonstranter ble fjernet av politiet. Hele 532 ble arrestert, mens 700 ble bøtelagt. Mange kjente personer var blant demonstrantene, blant dem filosofiprofessoren Arne Næss og Miljøpartiet de grønne-politikeren Rasmus Hansson.

Til slutt ble demningen bygd, vassdraget ble regulert – og i 1982 ble Folkeaksjonen oppløst. Slaget var tapt.

1. mars 1983 stilte Alfred Nilsen i retten, sammen med tre andre, sik-

NTB

tet etter paragraf 140, den såkalte oppviglerparagrafen. «Vi anklages for å ha oppviglet folk til å arbeide for bevaring av Alta/Kautokeinovassdraget. Vi anklages for å ha forsøkt å hindre at vassdraget ble bygget ut mot vedtakene i Alta og Kautokeino kommunestyre. Vi stilles for retten og skal dømmes, som så mange før oss i denne saken. Og som et hån mot kommunestyre og nærdemokrati skal vi dømmes i den samme sal som Alta kommunestyre har fattet sine vernevedtak», skriver Nilsen i sin bok. Han fikk 90 dager betinget fengsel og 20 000 kroner i bot.

I mai 1987 ble Alta-kraftverket satt i drift.

DAGEN DERPÅ

Hvordan gikk det med Altavassdraget etter at demningen ble bygd? Var det behov for kraften fra anlegget? Gro Harlem Brundtland uttalte i etterkant at det ikke hadde vært nødvendig å bygge ut vassdraget. Gevinsten var for liten.

Hvordan gikk det med laksen? Tross utbyggingen er Altaelva likevel en av fylkets og landets beste lakselver. Særlig er vassdraget kjent for mye storlaks. Laksen stopper like nedenfor dammen, for elva er nemlig lakseførende ca. 46 kilometer fra havet.

I dag hadde nok aldri et så stort og konfliktfylt prosjekt blitt satt i gang.

SULTESTREIK:

Samenes sultestreik foran Stortinget i 1979. På banneret står det «Politiaksjonen løser ingen problemer».

Samene tapte striden om utbygging av Altaelva, men dette ga samtidig støtet til opprettelsen av Sametinget og Finnmarksloven. Men i Fosensaken ble det igjen et tilbakeslag, hvor storsamfunnet igjen kjørte over samenes rettigheter som urfolk. ●

Kilder:

«Altakampen. Miljøkampens største folkereising» av Alfred Nilsen, 2019 – «100 norske naturperler i Norge» av Tom Schandy og Tom Helgesen, 2006 – «Grønne linjer. Natur- og miljøvernets historie i Norge» av Bredo Berntsen 1995 – Wikipedia – Store norske leksikon

Tom Schandy

STOR CANYON

Alta/Kautokeinovassdraget i Finnmark er ca. 180 km langt med et nedbørsfelt på 7 408 km². Vassdraget ender i en canyon som regnes som Nord-Europas største.

EVENTYRLIG SUKSESS I NORGE

SEALION 7 4X4

BYD

byd.no

Den perfekte norske familiebil fra verdens største elbilprodusent

502km WLTP rekkevidde • 1500kg hengervekt

75kg takvekt • Høyt utstyrsnivå

578 l bagasjerom

MÅ SES OG PRØVES!

Pris fra **3.990,-***
pr mnd. Komplett bil ferdig levert.

469.900,-

Begrenset antall

Excellence-utstyrspakke inkludert – spar 129.000,-

91,3 kWh Blade batteri • Firehjulstrekk • Panoramatak med elektrisk solskjerm • 20 tommer Michelin Pilot Sport • Fjernlysassistent
Apple Carplay og Android Auto • Dynaudio lydsystem med 12 høyttalere • 360 panorama kamera • Flerfarget atmosfærellys
Vehicle-to-Load (V2L) funksjon + V2L kabel • Stemmestyring • 15,6 tommer roterbar skjerm • Cloud Service BYD App
Trådløs mobillading med kjøling • Sportsseter med oppvarming og ventilering • Head-Up Display med navi. Les mer på byd.no

* Flytende nom. rente f.t. 5,90 % - 3 990 kr per md. Startleie/etabl. geb. 107 500 kr/5 001 kr. Månedssleie 3 990 kr og totalpris 256 141 kr vil variere med rentenivået. 3 års bindingsstid, kjørelengde 30 000 km. Månedssleien kan endres ved utbetalingstidspunktet, hvis det har vært endringer i rente, pris, avgifter mellom søknadstidspunktet og utbetalingstidspunktet. Leien er beregnet med fastrente og følger normal renteutvikling i hele leieperioden, og renten vil aldri bli lavere enn 0,05 %. Leiekontrakt fra DNB Bank ASA som eier bilen.

VANNVEIEN:
Lakseforsker Line
Elisabeth Sundt-
Hansen kartlegger
elva Driva fra
raftebåt.

LAKSEFORSKEREN LINE

SKAL SIKRE VILLAKSENS FRAMTID

Line Elisabeth Sundt-Hansen er lakseforsker ved Norsk institutt for naturforskning (NINA). – Det er en utrolig spennende jobb, sier hun.

Tekst: Tom Shandy

Foto: Line Elisabeth Sundt-Hansen,
Tom Shandy

**LOKKER
LAKSEN:**

Line Elisabeth Sundt-
Hansen i aksjon med
elfiske. Det er den vanligste
metoden for å overvåke en
elv og benyttes over hele
verden.

Først skrev hun hovedfagsoppgave i marin biologi, om plankton, men i 2003 begynte hun på en doktorgrad om laks. Da hun var ferdig i 2008, ble hun ansatt som lakseforsker hos NINA.

– Det er gøy å jobbe med laks, forsikrer hun. – Jeg kan jobbe med hele bestander – eller på individnivå. Jeg kan studere de evolusjonære tilpasningene til livet i elva. Også er det veldig artig at folk er så interessert i det

PEILING AV LAKS: Det tas avansert utstyr i bruk når laksen skal finnes.

RESULTAT: Typisk fangst fra elfiske.

vi driver med. Laksen betyr mye for folks identitet, forteller hun.

FELTARBEID

Hun forteller at de kombinerer en rekke ulike metoder i felt og på lab, og mange verktøy for å sikre best mulig data.

– Det kan være elfiske, telemetri for å se på vandringsmønster og merking av fisk med små elektroniske merker (PIT-tags) som gjør at vi kan registrere individer når vi fanger de igjen, genetikk for å se på slektskap og om det er rømt fra oppdrett, og vi får data på sjøalder fra lakseskjellene som blant annet sportsfiskere sender inn til oss. Alt dette til sammen gir oss data som vi kan forske på og forstå utviklingen til norske laksebestander.

Når hun er på feltarbeid i ei elv, er elfiske den vanligste metoden for å drive overvåkning. Det brukes i vassdrag over hele verden.

– Elektrofiske er en fangstmetodikk som bruker likestrøm som strømmer mellom en nedsenket katode og anode. Dette påvirker bevegelsene til nærliggende fisk, slik at de svømmer mot anoden, hvor vi kan fange dem. Vi tar dem med håv og undersøker

dem, måler vekt og lengde, og tar ofte skjellprøve og en liten finneklipp – en vevsprøve. Denne vevsprøven kan si oss mye: Hvor i elva fisken hører hjemme, om den har oppdrettsgegener i seg, hvilket kjønn det er og mye annet. Etter undersøkelsen blir fiskene satt ut igjen.

Dataene brukes til å forbedre forholdene for laks i regulerte elver.

– Ut fra disse undersøkelsene gir vi elva en diagnose, og prøver å finne løsninger slik at «pasienten» som er elva og laksebestanden, blir friskere, forklarer hun.

Dersom det er noe de ikke får svar på ute i felt, kan de gjøre undersøkelser i konstruerte miljø.

– Vi har laget kunstige elver på NINAs forskningsstasjon Ims, og det har blant annet gitt oss svar på hvordan avkom av oppdrettslaks konkurrerer med villaksunger, hvordan klimaendringer som økt temperatur kan påvirke vekst og overlevelse hos villaks, og hvordan villaksyngel i elv reagerer på hyppige vannstandsendringer som kan forekomme i regulerte vassdrag.

DATA FRA LAKSESKJELL

Lakseforskeren sier at lakseskjell som sendes til NINA fra sportsfiskere er et viktig bidrag til forskningen. Ifølge Statistisk Sentralbyrå var det i 2021 rundt 65 000 laksefiskere som fisket 78 200 laks her i landet. Dette tallet varierer selvsagt fra år til år, men viser hvor mange som er interessert i laksen.

– Skjelldataene blir analysert på labben hos oss, og det er mye spennende vi kan si ut fra dem. Vi leser av alder, akkurat som årringer på et tre. Når fisken går i havet, øker veksten. Rømt oppdrettsfisk mangler slikt vekstmønster og kan lett skilles ut på bakgrunn av skjellprøvene. Vi kan også se hvor lenge fisken har vært i ferskvann, hvor lenge den har vært i havet og den totale alderen. Hos NINA finnes et skjell-arkiv som går helt tilbake til 1930-tallet, nesten

som frøhvelvet på Svalbard, forteller hun.

Den teknologiske utviklingen gjør at man i dag kan bruke gammelt materiale for å få nye svar. Det utvikles stadig nye metoder både innen genetikk og andre teknologier der man kan gjenbruke gammelt materiale, men få nye svar.

– All forskning, lakseforskning inkludert, er et puslespill av ulike kunnskaper som settes sammen. Vi er mange som til sammen bidrar for å fremskaffe kunnskap. I tillegg til dem som drar i felt, er det flere som jobber på genetikk- og skjell-labben, og som gjør matematiske analyser, forteller hun.

MANGE TRUSLER

Laksen er utsatt for mange trusler.

– De største truslene for villaksen henger sammen med lakseoppdrett og klimaendringer. Spesielt er lakselus en alvorlig trussel og et stort problem, selv om antall rømninger de siste årene er redusert. Mange

av de andre truslene som genetisk påvirkning av rømt oppdrett, sykdommer, vannkraft-regulering og invasjon av pukkellaks, kan også bli mer alvorlig, når det skjer sammen med klimaendringer.

Hun mener utfordringene står i kø for villaksen med tanke på fremtiden.

– Dessverre. Selv om noen bestander er robuste, er ganske mange utsatt for flere negative påvirkninger samtidig. Jeg tror fremdeles det er mye vi kan gjøre for å redde det vi ennå har av ville bestander, men det er viktig at politikerne tar dette på alvor og at det bevilges midler til forvaltning og til tiltak for å bevare villaksen i Norge.

Hun har selv forsøkt seg på laksefiske, men foretrekker ørret.

– Jeg har prøvd meg på fluefiske i lakseelv, har gått på kurs, men det har ikke blitt noe ut av det. Derimot setter jeg pris på ørretfiske i et stille fjellvann, sier lakseforskeren. ●

Tom Schandy

➤ NÆR TRUET

Laksen er oppført som «nær truet» på rødlisten over truede arter. I perioden 1983 til 2019 har laksebestandene hatt en nedgang på mellom 21 prosent og 25 prosent. Lakselus og rømt oppdrettslaks er vurdert som ikke stabiliserte bestandstrusler, mens andre trusler er mer stabiliserte og forventes ikke å øke de kommende årene.

GLADLAKS: To laks hopper samtidig på vei tilbake til gyteplassen oppe i elva.

Tom Schandy

REKORDJEVNT I TOPPEN

Bare halvannet poeng skiller de tre beste fotografene etter tredje runde, og alt ligger til rette for en høydramatisk høst.

Tekst: Mats Ulshagen

Først hadde Vegard Byrkjeland Aasen en svært sterk runde fem, før Bernt Østhus slo kraftig tilbake i den neste. Denne gang er det fjorårsvinner Tobias Gjerde som har størst grunn til å smile, etter at han knapet inn nesten hele forspranget til konkurrentene. Dermed er det helt jevnt mellom de tre fotografene, som nå må grave dypt for å sikre årets seier.

BRØT REGLENE

Vi kan like gjerne begynne med månedens bilde. Juryen falt for et motiv av en elg i Lofoten, som ser ut til å ha fått los på en kommende partner, et bilde som treffer godt i disse høstlige brunsttider.

Det ble bare delt ut ett gull og ett sølv denne runden. Til gjengjeld vitner hele 30 bronse om at mange ligger tett bak, der små nyanser skiller de beste fra resten.

Flere bilder ble også refusert, hovedsakelig fordi de viste tamme dyr – ofte tamrein – eller var tatt utenfor Norge. Reglene er tydelige, og juryen holder konsekvent linjen på dette. Er du usikker på hvilke regler som gjelder, finner du dem på NM-naturfoto.no.

NYKOMMER

Rundens store vinner ble Tobias Gjerde, med et gullbilde og enda et blant de seks beste. Jonas Janss Haugli hadde også en svært sterk runde, og holder fjerdeplassen sammenlagt med under ti poeng opp til toppen. Like bak ham leverte Ole Christian Martinsen solid, og han beholder femteplassen i sammendraget.

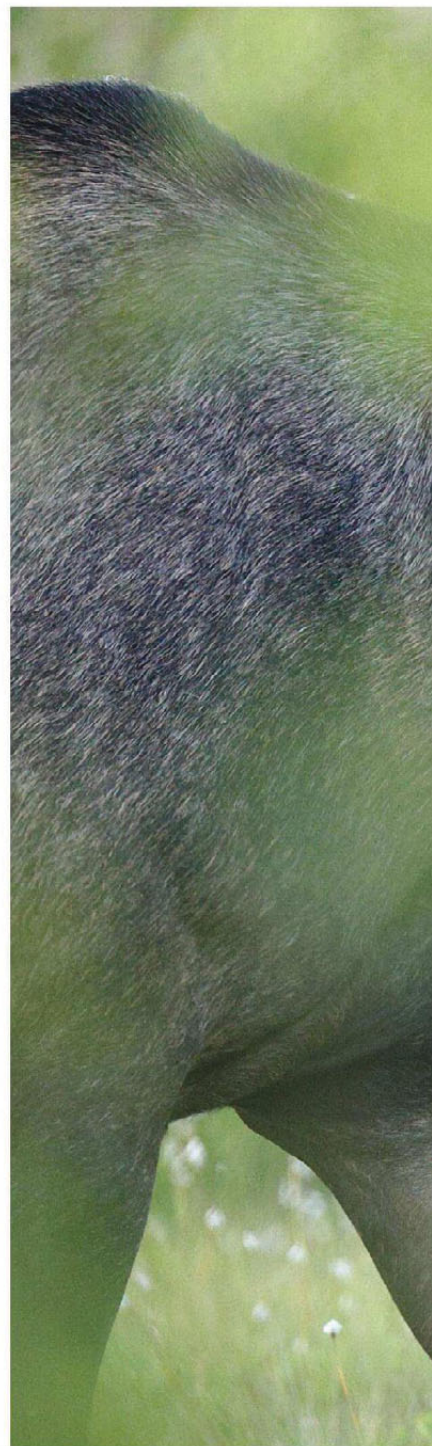
Kudos også til nykommer Jonas Larsen, som ble med i konkurransen fra femte runde. Alle hans tre innsendte bilder ble premiert med bronse, deriblant hybridanden på neste oppslag, som løftet stemningen i juryrommet for hvert gjennomsyn.

RESULTATER RUNDE 7

1	Tobias Gjerde	23,40
2	Jonas Janss Haugli	22,10
3	Ole Christian Martinsen	22,05
4	Jonas Larsen	20,30
5	Vegard Byrkjeland Aasen	20,20
6	Petter Askø Næss	20,00
6	Rolf Kjødnnes	20,00
8	Bernt Østhus	19,50
9	Leiv Arne Åkset	19,00
10	Jørgen Hovde	18,10
10	Magnar Børnes	18,10

SAMMENLAGT ETTER RUNDE 7

1	Bernt Østhus	157,70
2	Vegard Byrkjeland Aasen	156,20
3	Tobias Gjerde	156,10
4	Jonas Janss Haugli	148,30
5	Ole Christian Martinsen	142,15
6	Petter Askø Næss	136,80
7	Rolf Kjødnnes	136,25
8	Leiv Arne Åkset	132,50
9	Odd Gravir Klykken	119,65
10	Gunnar Haug	115,00

VÅRE SPONSORER

Premiene er like i begge klasser: Årets Naturfotograf og Årets Naturbilde.

MÅNEDENS BILDE

NM I NATURFOTO • VILLMARKSLIV

BRONSE
NM I NATURFOTO • VILLMARKSLIV

LOFOTEN-ELG

ROLF KJØDNES

Månedens bilde ble denne brunstige elgen som frister lykken i Lofoten.

Bildet er tematisk svært godt til måned og årstid, mente juryen.

Canon EOS R6m2, 600mm, 1/500, f/5.6, ISO 8000

SLIK DELTAR DU

All informasjon om NM i Naturfoto, inkludert regler og resultater finner du på www.nminaturfoto.no

FØLG OSS

#nminaturfoto

NM i Naturfoto – Fotojakta

BLÅTIMEN PÅ VIDDA,

TOBIAS GJERDE

Fotografen har etter hvert blitt godt kjent for sine minimalistiske naturbilder i blåtimen, og her er det gjort til perfektion, mente juryen. Fotografen sier selv: En enslig fjellrypestegg stiller seg opp på en forhøyning, idet vintermorgenen begynner å lysne. I det indirekte lyset bak, skaper åsryggene myke linjer i det blå landskapet.

Canon EOS R5, 300mm, 1/2500, f/2.8, ISO 1000

INN FOR LANDING

LEIV ARNE ÅKSET

Her har fotografen fått en nydelig bilde av en lappugle som er på vei inn for landing. – Et av de mest fantastiske øyeblikkene i naturen, forteller fotografen. Bildet er tatt i Mandal.

Canon EOS R, 19mm, 1/1250, f/10, ISO 3200

BRONSE
NM I NATURFOTO VILLMARKSLIV

HYBRIDANDEN

JONAS LARSEN

Noen bilder blir bare bedre og bedre hvor lenge man ser på det, og denne hybriden av en ærfugl og en praktærfugl foran et fjell på Svalbard i midnattssol, fikk juryen mer og mer sansen for. Belønnet med en bronse, men svært nært et sølv.

Canon EOS R5, 188 mm, 1/2000, f/5, ISO 400

ISFUGL I STUPET

OLE CHRISTIAN MARTINSEN ©

En isfugl drømmer om å få fisk på menyen, i dette vannet et sted i Østfold. Et flott øyeblikksbilde, som kunne ha hentet enda litt på komposisjon, mener juryen.

SONY A1 II, 400MM, 1/3200, F/2.8, ISO 5000

BRONSE
NM I NATURFOTO VILLMARKSLIV

LURER DU PÅ NOE?

Lurer du på noe innenfor feltene jakt, fiske og friluftsliv?

Da skal vi forsøke å hjelpe deg så godt vi kan!

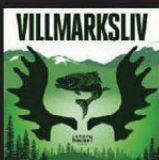
Send en e-post til: mats.ulshagen@egmont.com

Du kan også sende oss et brev.

Adressen er: Villmarksliv, 0441 Oslo.

NB!
Husk å merke konvolutten «Villmarksliv svarer».

Hør Villmarksrådet i podkasten Villmarksliv

Tom Schandy

LYDEN KALLES HAREHUKRA

Da jeg var liten, husker jeg bestefar snakket om harehukra, en lyd vi hørte om kvelden. Jeg tror det var om vinteren. De jegerne jeg har spurt i ettertid, kjenner ikke til dette. Vet dere noe om harens lokkelyd?

Lyden kalles harehukra fordi man særlig tidligere trodde dette var lyden fra en hare, men det er neppe mange som tror dette i dag.

Lyden kan høres om våren, og den består av gjentatte ho-ho-lyder som stiger litt i tonefall mot slutten av

serien. Dette er perleuglas sang, som også av og til kan høres på dagtid. Leter du etter hull i osper eller andre trær i et område der ugla synger, vil du kanskje kunne se ugla som titter ut.

Dag Kjelsaas

Tom Schandy

GREVLING-SNADDER

Hva lever egentlig grevlingen av? Spiser den smågnagere?

Den spiser nok smågnagere også av og til, men dens favorittkost er meitemarker. Hager, parker, kirkegårder, beitehager og enger som har god, næringsrik jord med mye meitemark, blir gjennomløst systematisk.

Populære meitemarkrestauranter er gressområder med kort gress. Her kan det være opptil 4000 kilo med meitemark per hektar. Meitemarken kan spise opptil 200 meitemarker i løpet av ei natt.

Tom Schandy

FJELLTOPPENES HØYDE FØR OG NÅ

Tidligere knivet Galdhøpiggen og Glittertind om å være Norges høyeste punkt. Hvordan er det nå som klimaendringene har slått til?

Jo, det er riktig at de to knivet om å være Norges høyeste punkt. Glittertind var alltid noen meter høyere enn Galdhøpiggen. Det var fordi Glittertind hadde en isbre på toppen.

Ved begynnelsen av det 20. århundre ble toppen av breen målt til 2481 meter over havet.

Nå har isbreen smeltet som følge av klimaendringer, så nå er Galdhøpiggen både det høyeste fjellet og det høyeste punktet i Norge. Galdhøpiggen er 2469 meter, mens Glittertind er 2452 meter.

Tom Schandy

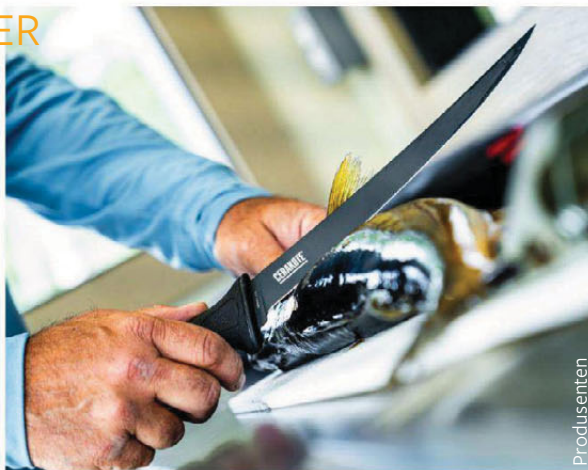
ØVELSE GJØR MESTER

Hei! Jeg har lyst til å lære meg å filetere fisk. Hvordan bør jeg gå fram, og hva slags kniv bør jeg bruke?

Hei sann! Det viktigste for å bli god til å filetere fisk er rett og slett å øve mye. Ikke vær redd for å prøve, selv om du kanskje kaster bort litt fiskekjøtt.

Mye av teknikken for å bli flink til å filetere ligger i håndleddet og hva slags vinkel kniven er i når du skjærer. Jeg brukte noen år på å bli flink selv, og nå har jeg med årene filetert mange tonn med fisk og har minimalt med bortkastet kjøtt.

Det finnes mange forskjellige fileteringskniver på markedet, så her gjelder det å prøve noen forskjellige til du finner kniven du liker og mestrer aller best. Det er ingen fasit, men på mindre fisk liker jeg å bruke kortere kniver med smalere knivblad

Produsenten

enn på stor fisk, da er det viktigere med lengden for å komme helt ned og få med alt kjøttet.

Øv på å bruke så få drag som mulig når du fileterer, så blir dette bra! Det ligger også mange gode videoer på YouTube som jeg vil anbefale å se på. Lykke til!

Andreas Næristorp

VAR DET EN HAREUNGE?

Under en skitur med nyfalt snø på skaren en vår for et par år siden, så jeg noen spor som jeg vil kalle mini-harespor. Jeg kjenner godt til harespor (og en del andre spor), to litt større avtrykk ved siden av hverandre, og to mer etter hverandre bak. Tilbake på hytta fortalte jeg dette til kompisene, og sa jeg trodde det var etter en hareunge, men de andre tøyset det vekk. Kom nå på at jeg vil spørre hva dere tenker om det.

Du forteller ikke noe om dato eller hvor dette er, men det er ikke umulig at det kan ha vært spor etter en hareunge. Haren har vanligvis flere ungekull, og de første fødes ganske tidlig på våren, ikke sjelden når det fortsatt ligger snø eller snøflekker. Mora prøver da å finne en snøfri plass å føde.

Slike tidligfødte hareunger har fra gammelt av kallenavnet «skarehopp». Så ja, dette kan ha vært spor etter en hareunge.

Ekornspor kan forveksles med små harespor, men ekornet har avtrykkene etter baklabbene ved siden av hverandre.

Dag Kjelsaas

Kenneth Johansson

Når kvalitet og erfaring teller

Vi lager telt som kan gå i arv, som kan pantes når behov endrer seg og repareres så lenge de lever. Designet og utviklet med erfaring og kompetanse overført gjennom tre generasjoner. Velg teltet ditt med omhu, så sover du trygt ute, uansett årstid.

Nytt liv til brukte telt

Med like høy kvalitet som våre nye modeller tilbyr vi brukte telt til deg som ønsker å gjøre et bærekraftig valg for miljøet og lommeboka. Hvert brukt-telt er grundig sjekket, reparert ved behov og klart for nye opplevelser. Velg gjenbruk og kvalitet, og vær med på å redusere fotavtrykket – for naturen vi alle elsker å utforske.

Foto: Kasper Eliassen

Foto: Ståle Onsøien

BARENTS

LES MER OM BARENTS OG SE
VÅRE PRODUKTER HER

KONTAKT OSS!

Har du spørsmål om telt, trenger du hjelp med en reparasjon eller ønsker en spesialtilpasning på Barentsteltet ditt? Vi vil alltid hjelpe deg med en løsning, og du når oss enkelt både på telefon, epost og i sosiale media. Du kan også besøke oss alle ukedager fra 8-16 på Melhus.

41 42 13 00

post@barentsoutdoor.no

www.barentsoutdoor.no

Varmbuvegen 10, 7225 Melhus

Hvis du har en naturopplevelse du vil dele med Villmarkslivs lesere, kan du sende tekst og bilde til Villmarksliv, v. Mats Ulshagen, 0441 Oslo eller e-post: mats.ulshagen@egmont.com

Tro og overtro

KÅLDAGEN 7. OKTOBER

Dagen er til minne om om den hellige Birgitta født i 1303 av svensk kongeætt. Hun ble gift 13 år gammel og fikk åtte barn. Hun hadde flere åpenbaringer og grunnla Birgittaordenen, senere kalt Birgittinerordenen. Hun er mor til hellige Katarina av Vadstena. På denne dagen skulle alle kål skjæres og gjemmes i kjelleren. I Telemark sa de at på denne dagen samlet bjørnen lyng og gravde sitt hi.

Kilde:

«Hva dagen vet» av Sverre Østen, Orion Forlag

KÅLDAGEN: På denne dagen skulle kålen ned i kjelleren slik at det var kål i huset for hele vinteren.

SNART KOMMER VINTEREN

KJØREREGLER FOR FØRING: Tenk deg om før du mater dyra om vinteren.

Den norske vinteren er hard for mange av dyrene våre. Noen legger ut mat til rådyrene i vinterhalvåret, som på dette bildet fra Lillehammer. Det setter de nok stor pris på. Men vær litt omtenkst før du begynner å føre. Det er viktig at fôringsplassen ligger slik til at dyrene kan komme frem uten å krysse vei eller jernbane. Til fôr kan man kjøpe såkalt «kornavrens», som selges i store sekker. En slik sekk holder lenge, og du kan nyte nærkontakt med noen av naturens flotteste dyr.

(Tekst og foto: Øyvind Stranna Larsen)

Månedens skrøne

Fra dyras verden

Hvorfor spiser fugler snø? Fordi de har hørt at du får mark i magen av å spise snø.

Har du hørt om elgen som tok et bad og ble rein?

Har du hørt om den ordblinde elgen som satt oppe i et tre? Han trodde at han var skogens kongle.

Har du hørt om hesten som ble kastet av bussen? Den var blakk.

HELGE

BACKLASH TIL BESVÆR

Den fine fisketuren forvandlet seg til et mareritt da snøret gang på gang krøllet seg sammen til en diger ball over snella. Jeg prøvde å løse opp krøllballen samtidig som jeg kjente at backlashen var i ferd med å drive meg til vanvidd.

DET VAR FOR perfekt. Vannet blinket i morgensola. Fisken vaket. Det var varm kaffe i termosene og nytt snøre på haspelsnella. Jeg kastet sluken ut i retning av det siste vaket 30 meter ute i vannet og den traff vannflaten midt i blinken med et plopp.

I det sluken sank ned i vannet og snøret fortsatte å løpe ut av snella, skjedde det. Snøret bestemte liksom for å bli igjen på stanga og der samlet det seg i en krøllhaug på størrelse med en tennisball.

BACKLASH. JEG BANNET høyt. F-ordet. Jeg visste hva som ventet. Jeg begynte det nitide arbeidet med å løse opp det finmaskede sammensuriet med pølsefingrene mine. Jeg hadde opplevd dette mange ganger før, helt siden jeg var en liten guttunge. Den gang fiskekompisen min fortalte at jeg hadde fått backlash. Jeg har alltid syntes at det var et stilig ord til en håpløs situasjon.

Så her sto jeg igjen, 50 år og gud vet hvor mange backlasher senere, og kjente atter en gang irritasjonen vokse i kroppen som en elv i vårløsningen, mens jeg fiklet med snøret. Hvordan kunne et snøre som nettopp var så mykt og føyelig på et blunk forvandle seg til noe så uløselig komplisert? Skulle nesten tro at det var en med mastergrad i å lage uløselige knuter eller djevelen selv som hadde laget kvasten.

OG HVORDAN KAN det ha seg at hver gang jeg har havnet i en slik situasjon, har jeg blitt like eitrrende forbanna? Nå skjedde det igjen. Jeg fiklet og fiklet og kjente at det begynte å koke i kroppen og helt oppe i hårrøttene. Jeg reiv av meg skyggelua og slengte av meg jakka for å unngå heteslag, dro i snøret, slakket snøret, men hver gang trodde jeg var ferdig, krøllet det hele seg til igjen. Det verste var jo ikke krøllen på senen, men at det holdt på å rable for meg, på grunn av noe som egentlig er en filleting.

HVORFOR VAR DET sånn? Hvorfor ble jeg så utafor av noe som egentlig var en filleting? Kunne jeg ikke vente med å bli helt ute av meg til det skjedde noe alvorlig? Og som hver gang før, løsningen på problemet var såre enkel og alltid den samme. Når jeg først kom på det. Kutte senen, røske av hele senen og hive i nærmeste søppelkasse og sveive på ny sene. Dette fortalte jo kompisen min til meg da jeg var ti år, og det har stemt like godt hver gang. «Blir det backlash, har du sveivet på senen feil på spolen.» Da var det på 'an igjen, som Jan Eggum synger. På 'an igjen med ny sene, riktig vei denne gangen.

DET FÅR MEG til å tenke på en annen vrien knute, den gordiske, som

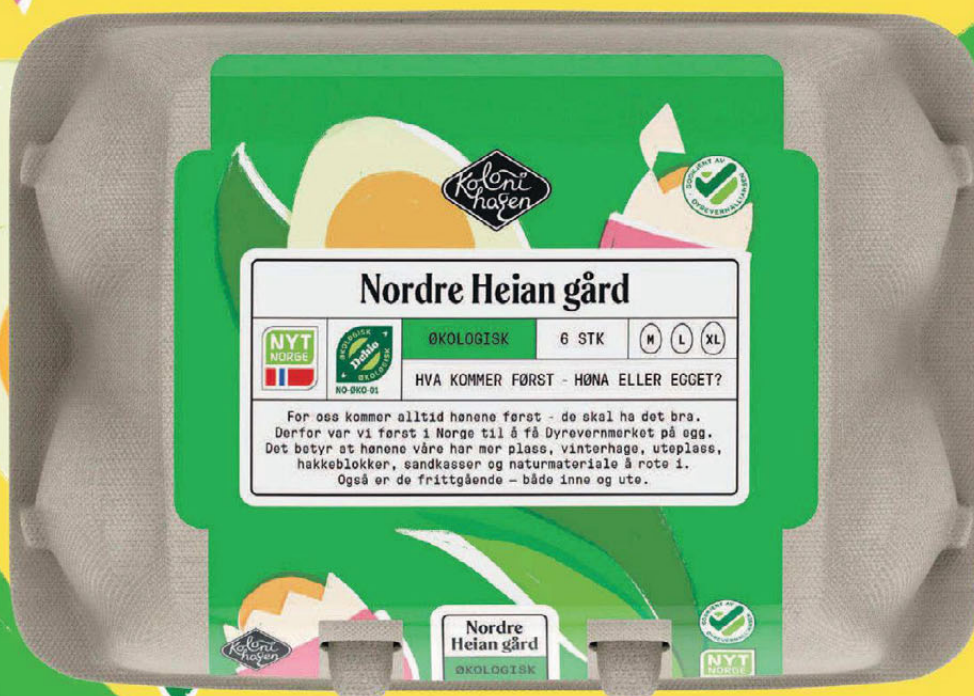
man gjerne refererer til om et innviklet problem. Den gordiske knuten stammer fra en gammel legende om en knute som ble bundet av kong Gordias i Frygia, som ingen klarte å løse opp. Ifølge legenden skulle den som løste knuten herske over Asia. Aleksander den store løste problemet ved å hogge knuten over med et sverd. Den samme metoden har fungert utmerket hver eneste gang jeg har fått backlash på fisketur.

DET HAR IKKE blitt noe Asia på meg av den grunn, men jeg har i det minste beholdt forstanden.

Illustrasjon: Dall-E 3/Chat GTP

Mange starter dagen med vår økologiske kaffe.

Ikke for å egge på oss periodefastere, men det er ganske godt med mat om morgenen også. Bare sånn hvis du vil prøve litt mer av det som er litt bedre.

VI SOM VIL DET ANNERLEDES

Du finner oss hos REMA 1000

15 UTG. KUN KR 349*

+ 3 i 1 barbermaskin

Gave til deg: 3 i 1 elektrisk barbermaskin

Her får du både barbermaskin, nesehårstrimmer og skjeggtrimmer i ett. Barbermaskinen er oppladbar og vanntett.

Verdi kr 415,-

**DU SPARER
1551,-**

Så mye sparer du

15 blader	kr 1485
+ 3 i 1 barbermaskin	kr 415
Totalverdi	kr 1900
Din pris	kr 349*
Du sparer	kr 1551

*+ porto kr 49 for gaven

Det lønner seg å abonnere!

Som abonnent får du Vi Menn levert hjem hver uke! + Eksklusive temautgaver som Vi Menn Bobil, Vi Menn Båt og Vi Menn Premier League.

Abonnementet løper til du sier opp. Du kan si opp når du vil. Etter introduksjonstilbudet er ordinær pris kr 571 for 16 utgaver.

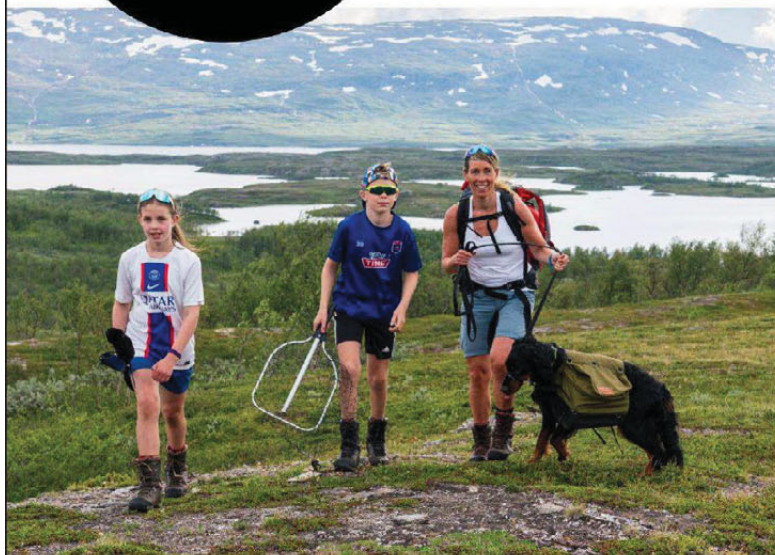

Send SMS VIM74 til 2205 eller scan QR-koden

I SALG
31.
OKTOBER

NESTE UTGAVE

11/2025

Junkerdalen Nasjonalpark

JAKTEN PÅ DET RØDE GULLET

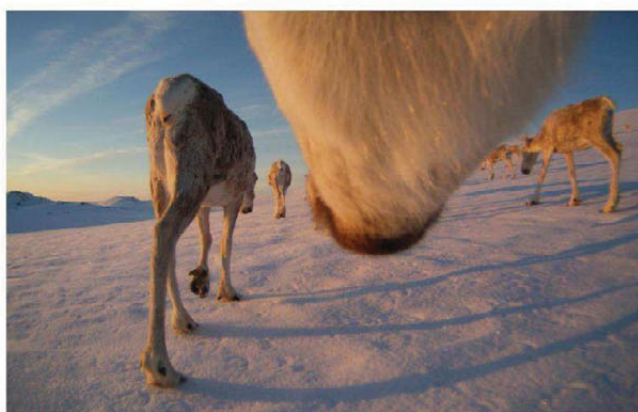
Når kulda setter inn

SLIK HOLDER DU VARMEN

Etter mørkets frambrudd

FANTASTISK HØSTFISKE

Reinsdyrforskeren

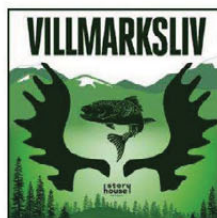
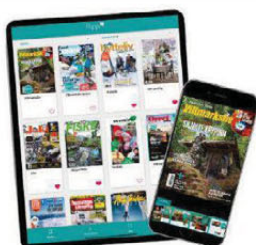
SKAL SIKRE VILLREINENS FRAMTID

Lenge til neste utgave?

Les **Villmarksliv**
digitalt i Flipp

- ✓ Les hele bladet digitalt
- ✓ Tilgang til tidligere utgaver
- ✓ Uten ekstra kostnad for abonnenter

www.flipp.no/start

HØR PODKASTEN
VILLMARKSLIV

Hver uke på
podkasten
Villmarksliv.no

Bli abonnent på bladkiosken.no og søk etter Villmarksliv

Returadresse:
ART AS
Postboks 209
2021 Skedsmokorset

PRAKTISK GAVE TIL NYE ABONNENTER

Spar
595 kr

ALT OM
FISKE

SMS-kode:
FISK9
til **2205**

eller scan
QR-koden

**5 utgaver av
ALT OM FISKE for kr 249***

**Bli abonnent og få et
sløyese sett i velkomstgave!**

Alt om fiske holder deg oppdatert på sportsfiske, nyheter, utstyr, tester, teknikker og reportasjer fra hele landet. Norges eneste rendyrkede blad for sportsfiskere!

Få et praktisk sløye/fileteringssett i fire deler. Her har du det du trenger for å gjøre klar fisken til gryta. Den gode fileteringskniven har beskyttelsesslire som holder den fin samtidig som den beskytter omgivelsene for kutt og stikk. Med en god knivsliper har du alltid skarp kniv tilgjengelig. Det følger også med kuttsikker hanske, den får godt grep på fisken samtidig som du beskytter fingrene. Passer utmerket til både hav og innlandsfiske.
Verdi: 249,-

**Sløye- og
fileteringssett
i velkomstgave**

5 utgaver i butikk	kr 595
Sløyese sett	kr 249
TOTALVERDI	kr 894
DIN PRIS*	kr 249
DU SPARER	kr 595
* Porto	kr 49